

งานเปิดตัวงานศิลป์แห่งชาติ

ครูมนตรี ตราโมท

งานครูมนตรี ตราโมท

แหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตของศิลปิน : ครูคุริยางคศิลป์ไทย

วันเสาร์ที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๕๙ เวลา ๑๖.๓๐ น.

**ประวัติเพลงบนถนนเพลงไทย
ชื่อย่อยของชุมชนชอยพิชยพันธ์ จังหวัดนนทบุรี**

เกษรณี ตราโมท

กรรมการฝ่ายวิชาการ ชุมชนชอยพิชยพันธ์

ประมาณปี พ.ศ. ๒๕๑๓ ครูมนตรี ตราโมท ได้รับการขอร้องจากคุณตาล พิชยพันธ์ ซึ่งเป็นผู้มีความรักความสนใจในเพลงไทยเป็นอย่างยิ่ง ให้ตั้งชื่อชอยแยกจำนวน ๒๓ ชอย ของโครงการจัดสรรที่ดินชอยพิชยพันธ์ของท่าน (ขณะนี้ได้เปลี่ยนชื่อเป็นถนนติวานนท์ ๓) ครูมนตรีได้คัดเลือกเพลงมงคลทั้งชื่อและลักษณะเพลง โดยตัดข้อความที่แสดงความเป็นเชื้อชาติออกไป เช่น เพลงลาวดวงเดือน ท่านก็เลือกมาเพียงดวงเดือน เป็นต้น ส่วนชอยบ้านของท่าน ซึ่งคุณตาลตัดถนนเชื่อมต่อให้ใช้ถนนของชอยพิชยพันธ์ได้สะดวกนั้น ท่านตั้งชื่อว่าชอยโสมส่องแสง ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ เกิดชอยแยกเพิ่มขึ้นอีก ๒ ชอย คือ ชอย ๑/๑ และชอย ๙/๑ ทางคณะกรรมการชุมชนชอยพิชยพันธ์จึงมีมติขอให้อาจารย์ศิลป์ ตราโมท ผู้เชี่ยวชาญดนตรีไทย บุตรของครูมนตรี ตราโมท ตั้งชื่อชอยทั้งสองนี้ อาจารย์ศิลป์จึงกำหนดให้ชอย ๑/๑ ชื่อชอยกฤดาภินิหาร และ ชอย ๙/๑ ชื่อชอยนพรัตน์ ทั้งสองเพลงเป็นเพลงระบำมงคล ผลงานประพันธ์ของครูมนตรี ตราโมท ทั้งสิ้น ชอยพิชยพันธ์หรือถนนติวานนท์ ๓ นี้ จึงมีชื่อเพลงไทยทั้งสิ้นจำนวน ๒๕ เพลง ซึ่งผู้เขียนจะขอเรียกชื่อย่อถนนในขั้นต้นนี้ว่า ถนนเพลงไทยของชุมชนชอยพิชยพันธ์

ในปัจจุบันคณะกรรมการชุมชนชอยพิชยพันธ์ โดยมีคุณสุริน ภัทรดิลก เป็นประธานชุมชนและคุณบุญรักษ์ พิชยพันธ์ ทายาทของคุณตาล พิชยพันธ์ ซึ่งเป็นที่ปรึกษาคณะกรรมการชุมชนฯ เห็นพ้องต้องกันกับสมาชิกในชุมชนฯ ที่จะอนุรักษ์ชื่อเพลงไทยประจำถนนเพลงไทยนี้ไว้ โดยเสนอไปยังเทศบาลนครนนท์ให้เขียนชื่อเพลงไทยประจำชอยบนป้ายชื่อชอยทุกชอยดั้งเดิม ซึ่งขณะนี้ทางเทศบาลนครนนท์ได้ดำเนินการเรียบร้อยแล้ว ส่วนผู้เขียนซึ่งทำหน้าที่กรรมการชุมชนฯ ฝ่ายวิชาการ เห็นว่าการจะอนุรักษ์ถนนเพลงไทยนี้ให้ยั่งยืนควรที่จะให้ชาวชุมชนทุกท่านได้รู้จักประวัติความเป็นมาเพลงไทยเหล่านั้น และต่อไปควรจะรู้ว่าเพลงไทยทั้ง ๒๕ เพลงประจำชอยนั้นมีท่วงทำนองงดงามไพเราะอย่างไร ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องหาช่องทางดำเนินการกันต่อไป ประวัติความเป็นมาของเพลงในถนนเพลงไทยของชุมชนชอยพิชยพันธ์ มีดังต่อไปนี้

๑. ชอยขวัญเมือง เพลงโหมโรงขวัญเมือง พระประดิษฐไพเราะ (ครูมีแขก)* เป็นผู้ประพันธ์เพลงขวัญเมือง เป็นเพลงโหมโรงมีความหมายไปในทางขอความสิริมงคลจะมีแก่บ้านเมืองและชุมชนนั้นๆ
- ๑/๑ ชอยกฤดาภินิหาร เพลงระบำกฤดาภินิหาร ครูมนตรี ตราโมทประดิษฐ์เป็นเพลงระบำในปลายปี พ.ศ. ๒๔๘๕ นับเป็นเพลงระบำแรกที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อแสดงตามท้องเรื่องละครเรื่องเกียรติศักดิ์ไทย เป็นเพลงอำนวยการพรจากเทวดานางฟ้าให้ประสบผลสำเร็จเจริญรุ่งเรือง
๒. ชอยโสมส่องแสง เพลงโสมส่องแสง เภา ครูมนตรี ตราโมท ผู้ประพันธ์เป็นเพลงเภา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔ โดยแต่งขยายจากเพลงลาวดวงเดือนอัตรา ๒ ชั้น เพลงโสมส่องแสง เป็นเพลงอ่อนหวานรำพึงถึงคนรักในระหว่างการเดินทาง เพลงนี้นับว่าเป็นเพลงที่ได้รับความนิยมมากที่สุดเพลงหนึ่งในเพลงผลงานของครูมนตรี ตราโมท ผู้ต่อเพลงนี้เป็นคนแรกกับครูมนตรี ตราโมท คือ คุณครูเลื่อน สุนทรวาทิน ส่วนผู้ต่อทางร้องคนสุดท้ายจากครูมนตรี ตราโมทคือ คุณครูกัญญา โรหิตาจล

๓. ซอยมะลิเลื้อย เพลงโหมโรงมะลิเลื้อย ครูซ้อย สุนทรวาทิน* เป็นผู้ประพันธ์ (ตามข้อสันนิษฐานของ ครูมนตรี ตราโมท) เป็นเพลงอัตรา ๓ ชั้น จากเพลงอัตรา ๒ ชั้นที่แต่งมาตั้งแต่ สมัยกรุงศรีอยุธยา เพลงนี้มักบรรเลงเป็นเพลงโหมโรง
๔. ซอยสุดสงวน เพลงสุดสงวน เภา ครูมนตรี ตราโมท ประพันธ์เป็นเพลงเถาเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๕ แต่งขยายจากเพลง ๒ ชั้นเก่าที่ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง เป็นเพลงสำเนียงมอญมีความ อ่อนหวานเป็นที่นิยมของนักดนตรีทั่วไป
๕. ซอยเจริญศรี เพลงลาวเจริญศรี เป็นเพลงเพลงดับ(เรื่อง) เจริญศรี หรือ ดับพระลอ เพลงสำเนียงลาวที่อ่อนหวานแสดงความรักความผูกพันยกย่อง
๖. ซอยไอยเรศร์ เพลงโหมโรงไอยเรศร์ เป็นเพลงโหมโรงที่ครูมนตรี ตราโมท ยกย่องว่าไพเราะยอดเยี่ยม ที่สุด เป็นที่นิยมบรรเลงกันแพร่หลายไม่ปรากฏนามผู้แต่ง สันนิษฐานว่าประพันธ์ ตอนปลายสมัยรัชกาลที่ ๓
๗. ซอยลมหนาว เพลงลมหนาว ๓ ชั้นและ ๒ ชั้นไม่ปรากฏนามผู้แต่ง สันนิษฐานว่าแต่งเมื่อปลายรัชกาลที่ ๓ หรือต้นรัชกาลที่ ๔ ต่อมาราว พ.ศ. ๒๔๗๔ ครูมนตรี ตราโมท ได้นำมาเรียบเรียง เป็นเพลงดับ เรียกว่าดับลมพัดชายเขา ประกอบด้วยเพลงลมพัดชายเขา เพลงลมหนาว เพลงแขกมอญบางช้างและเพลงเหรา ปรากฏว่าได้รับความนิยมมาก
๘. ซอยพระทอง เพลงโหมโรงพระทอง เดิมครูมนตรี ตราโมทกำหนดชื่อซ้อยเป็นเพลงพระทองประจำซ้อย พิษยนันท์ ๘ แต่ภายหลังได้มีผู้แก้ไขเป็นพานทอง เพลงพระทอง ๓ ชั้นประพันธ์โดย ครูมนตรี ตราโมท เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๗ ใช้เป็นเพลงมงคลบรรเลงโหมโรงก่อนการแสดง
๙. ซอยราตรีประดับดาว เพลงราตรีประดับดาว เภา เป็นเพลงเถา สำเนียงมอญ พระราชานิพนธ์ทำนองและบทร้อง ในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นเพลงแรก เมื่อปีพ.ศ. ๒๔๗๒ ทรงต่อ พระราชทานแก่ข้าราชการในกองปีพาทย์และโขนหลวง ต่อมานำมาบรรเลงทางสถานีวิทยุกระจายเสียง ๑.๑. พิ.เจ. ที่ศาลาแดง ทำให้เป็นที่นิยมบรรเลงและฟังกันทั่วไป
- ๙/๑ ซอยนพรัตน์ เพลงระบำนพรัตน์ ผลงานการประพันธ์ของครูมนตรี ตราโมทเพื่อแสดงในละครเรื่อง สุวรรณหงส์ แสดงครั้งแรกเมื่อวันที่ ๒ มีนาคม ๒๔๙๒ นพรัตน์เป็นอัญมณี ๙ อย่าง ๙ สี ถือว่าเป็นผัสสาหาร เมื่อได้สัมผัสแล้วจะขจัดสิ่งชั่วร้ายให้กลายเป็นดี จึงนับเป็นเพลง มงคลยิ่งเพลงหนึ่ง
๑๐. ซอยละออองค์ เพลงเขมรละออองค์ เภา เพลงสำเนียงเขมร พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชานิพนธ์ทำนองเพลงและทำนองร้อง ขณะแปรพระราชฐานไปประทับพักแรม ณ พระที่นั่งไกลกังวล ตำบลหัวหิน เมื่อ ปี พ.ศ. ๒๔๗๓ นับเป็นเพลงที่ ๒ ที่ทรงพระราชนิพนธ์เพลงไทย
๑๑. ซอยแสนเสนาะ เพลงแสนเสนาะ ๓ ชั้น ประพันธ์โดยครูบัว นักดนตรีบรรเลงระนาดที่มีชื่อเสียงท่านหนึ่ง ทำนองและเมื่อดพรายของเพลงน่าฟังเป็นที่ชื่นชมของนักดนตรีโดยทั่วไป ทำนองเพลง แสดงความสดชื่นอบอุ่นด้วยความรัก

๑๒. ซอยการเวก เพลงการเวก ๓ ชั้น เพลงการเวกมี ๒ เพลง คือการเวก เล็ก เป็นเพลงอยู่ในเรื่อง พระยาราชปักชี พระประดิษฐ์ไพเราะ (ครูมีแขก) เป็นผู้ประพันธ์ ส่วนการเวกใหญ่นั้น ครูเพ็ง* เป็นผู้ประพันธ์ แสดงความสง่างามของนกที่โฉบบินอยู่บนท้องฟ้า
๑๓. ซอยนาคเกี้ยว เพลงนาคเกี้ยว ๒ ชั้น เป็นเพลงโบราณที่ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง เดิมชื่อว่า เพลงนาคเกี้ยว พระสุนทร เป็นเพลงที่มีลีลาท่วงทีที่ไพเราะงดงามเป็นที่นิยมของนักดนตรีและนักร้องมาก
๑๔. ซอยบุหลัน เพลงบุหลัน ๓ ชั้น ครูทิด * เป็นผู้ประพันธ์ทำนองและท่วงร้อง ๓ ชั้น ตอนราวปลาย รัชกาลที่ ๔ ครูมนตรี ตราโมทกล่าวชมเชยเพลงบุหลัน ๓ ชั้นนี้ไว้ว่าท่วงทำนองวิจิตร พิสดารไพเราะน่าฟังมาก มีทั้งลูกล้อลูกขัดและที่ทำขึ้นเชิงเกี่ยวพันกันอย่างเหมาะเจาะ ยากที่จะหาเพลงใดมาเทียบได้
๑๕. ซอยดวงเดือน เพลงลาวดวงเดือน ๒ ชั้น เพลงพระนิพนธ์ของกรมหมื่นพิทยมหินทรโธม หรือ พระเจ้าลูกยาเธอพระองค์เจ้าเพ็ญพัฒนพงศ์ * (พ.ศ. ๒๔๒๕ - ๒๔๕๒) พระโอรสใน รัชกาลที่ ๕ กับเจ้าจอมมารดามรกฏ ทรงนิพนธ์ทั้งทำนองและเนื้อร้อง โดยทรงเลียน ลำเนียงเพลงลาวดำเนินทราย และประทานชื่อว่า เพลงลาวดำเนินเกวียน แต่ประชาชน ทั่วไปกลับนิยมเรียกว่า เพลงลาวดวงเดือน จนถึงปัจจุบัน
๑๖. ซอยเทพนิมิต เพลงเทพนิมิต ๓ ชั้น ครูบัว* ประพันธ์ขึ้นในตอนปลายสมัยรัชกาลที่ ๔ เพลงใช้บรรเลง ในงานมงคลทั่วไป ตามความหมายของชื่อเพลง ซึ่งนับว่าเป็นเพลงที่มีความไพเราะ เพราะพริ้ง ได้รับความนิยมแพร่หลายในวงการดนตรีไทยเพลงหนึ่งทีเดียว
๑๗. ซอยสร้อยสน เพลงสร้อยสนตัด เป็นเพลงเรื่อง จังหวะช้าใช้บรรเลงในพิธีการคล้ายเพลงใหม่โรง บรรเลงก่อนการเทศมหาชาติ จึงนับว่าเป็นเพลงมงคลยิ่งเพลงหนึ่ง
๑๘. ซอยล่องลม เพลงล่องลม เกา เพลงนี้เป็นเพลงเก่าแต่งไว้ทั้งอัตรา ๒ ชั้น และ ๓ ชั้น โดยไม่ปรากฏ ชื่อผู้แต่ง ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๖ เป็นสมัยนิยมฟังเพลง เกา จึงมีผู้ดัดแปลงเป็นเพลง ชั้นเดียวและรวมเป็นเพลงเกาออกบรรเลง เป็นที่นิยม
๑๙. ซอยปลาทอง เพลงปลาทองเฉพาะ ๓ ชั้น เข้าใจว่าครูเพ็งจะเป็นผู้แต่งขึ้นจากเพลงเต่ากินผักนึ่ง ๒ ชั้น และเมื่อ ปี พ.ศ. ๒๔๗๔ ครูมนตรี ตราโมท แต่งขึ้นเดี่ยว พร้อมแต่งบทร้องต่อจาก ของเก่าให้เหมาะกับทำนอง แต่อีกนัยหนึ่ง กล่าวว่าเพลงปลาทองนี้เดิมเป็นเพลง ๒ ชั้น คือเรื่องเต่ากินผักนึ่งตอนต้น ๓ ท่อน สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์* ทรงเป็น ๓ ชั้น เปลี่ยนชื่อเป็นปลาทอง เพลงปลาทองนับเป็นเพลงมงคล มีความไพเราะจนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ บทร้องเพลงปลาทองให้วงมโหรีฝึกซ้อมบรรเลง เพื่อจะบรรเลงสมโภชพระราชโอรส ที่จะประสูติใหม่ แต่เมื่อประสูติเป็นพระราชธิดาจึงมิได้แสดง แต่ภายหลังมีผู้นิยมนำมา ขับร้องกันทั่วไป
๒๐. ซอยพวงร้อย เพลงพวงร้อย เกา เป็นพระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้า กรมพระนครสวรรค์วรพินิต* โดยปรับแต่งจากเพลงเก่า ท่วงทำนองแสดงความชื่นชม ธรรมชาติ เนื้อเพลงหนึ่งที่จมีนมานิตยน์เรศวร (เฉลิม เสวตนันท์) แต่งแสดงถึง การนำศีลธรรมและวัฒนธรรมมาร้อยรวมเป็นพวงร้อยก็จะมีแต่ศาสนดิษฐ์ทั่วหน้ากัน

๒๑. ซอยเทพบรรทม เพลงเทพบรรทม ๓ ชั้น บทประพันธ์ทำนองและบทร้องของจำเริญผดุงยิ่ง (โคม) หรือ จำโคม* นักร้องสาวที่มีชื่อเสียงผู้หนึ่ง ซึ่งประพันธ์ในสมัยปลายรัชกาลที่ ๔ หรือ ต้นรัชกาลที่ ๕ นับว่าเป็นเพลงที่ไพเราะยิ่งเพลงหนึ่ง และถือว่านักร้องเพลงไทยที่แท้จริง จะต้องร้องเพลงนี้ได้ดี ภายหลังรัชกาลที่ ๕ ทรงโปรดเพลงนี้จึงทรงพระราชนิพนธ์บทร้อง ขึ้นบทหนึ่งสำหรับร้องส่งในวงมโหรีหลวง เรียกว่า สร้อยเพลงเทพบรรทมนารายณ์ เกษียรสมุทร
๒๒. ซอยหงส์ทอง เพลงหงส์ทองชั้นเดียวเป็นเพลงโบราณร้องเล่นกันอย่างแพร่หลาย ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง เมื่อมีการแต่งขยายในอัตรา ๒ ชั้นเพื่อใช้ประกอบการแสดงกลับเรียกกันว่าเพลงเวศุกรรม ประมาณปลายรัชกาลที่ ๔ มีผู้ขยายเป็นอัตรา ๓ ชั้นยังเรียกว่าเพลงหงส์ทอง รวมบรรเลงเป็นเพลงหงส์ทอง เกา เพลงนี้ไพเราะงดงามเป็นที่นิยมบรรเลงแพร่หลายตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน
๒๓. ซอยชมดวง เพลงชมดวงเป็นเพลงเก่าไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง เพลงชมดวงมี ๒ แบบ คือ ชมดวงในและ ชมดวงนอก เป็นทำนองเพลงแสดงความชื่นชมความงดงาม มีการนำไปใช้บรรจุ ในเพลงชมธรรมชาติ และเพลงแสดงความชื่นชมการแต่งกายก็มี

ประวัติบุคคลที่เกี่ยวข้อง

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงเป็นพระราชโอรสองค์ที่ ๒๒ ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติเมื่อวันที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๐๖ พระนามเดิมคือ พระองค์เจ้า จิตรเจริญ ทรงเชี่ยวชาญในงานสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม ดุริยศิลป์และนาฏศิลป์รวมทั้ง ศิลปะการละคร พระนิพนธ์ที่เป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย คือ เพลงเขมรไทยโยค ทรงริเริ่มการแสดงภาพนิ่ง ที่แสดงโดยคนจริงประกอบ เพลงดับสิ้นที่เรียก Tableaus Vivantes ทรงเป็นต้นกำเนิดการเล่นละครดึกดำบรรพ์ ตามแบบละครเพลงอุปรากร ผลงานทางด้านสถาปัตยกรรมที่มีชื่อเสียงคือ โบสถ์วัดเบญจมบพิตร วังปลายเนิน ที่ประทับของพระองค์ในปัจจุบันเป็นแหล่งเรียนรู้ทางศิลปะด้านดนตรีและนาฏศิลป์ไทย ทรงได้รับการยกย่องว่า ทรงเป็นยอดศิลปินไทย เป็นปรมาจารย์และจอมปราชญ์แห่งศิลปะโดยศึกษาด้วยพระองค์เอง ทรงเป็นต้นราชสกุล "จิตรพงศ์" สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๐

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต ทรงเป็นพระราชโอรส ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กับพระนางเจ้าสุชุมาลมารศรี ประสูติเมื่อวันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๔๒๔ ทรงได้รับการยกย่องว่าทรงเป็นนักดนตรี นักแต่งเพลงยอดเยี่ยมของกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นคนไทยคนแรกที่แต่งเพลง ไทยสากล ทรงแต่งเพลงที่เป็นที่รู้จักได้แก่ เพลงวอลทซ์ประชุมพล วอลทซ์เมขลา เพลงมาร์ชบริพัตร โหมโรงสะบัดสบึง ถอนสมอเถา แหกสาหร่าย เถา แหกมอญบางขุนพรหม เถา ฯลฯ วงที่ประทับของท่านคือวงบางขุนพรหม ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของธนาคารชาติ ในบั้นปลายพระชนม์ชีพทรงลี้ภัยไปประทับต่างประเทศ จนกระทั่งสิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๑๘ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๗ ที่เมืองบันดุง ประเทศชวา ทรงเป็นต้นราชสกุล "สุชุมพันธ์"

พระประดิษฐไพเราะ (ครูมีแขก)

พระประดิษฐไพเราะ นามเดิม มี ดุริยางกูร แต่คนทั่วไปเรียกท่านว่า ครูมีแขก นพ. พูนพิศ อมาตยกุล สันนิษฐานว่าครูมีแขกน่าจะเกิดในสมัยปลายรัชกาลที่ ๑ ประมาณปี พ.ศ. ๒๓๕๒ ท่านเป็นครูดนตรีมาตั้งแต่ปลายรัชกาลที่ ๓ จนถึงรัชกาลที่ ๕ ในสมัยรัชกาลที่ ๔ ท่านเป็นครูปี่พาทย์ในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว และได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระประดิษฐไพเราะ สมัยรัชกาลที่ ๕ ท่านเป็นครูมโหรีในสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สударัตน์ราชประยูรจนถึงแก่กรรม

พระประดิษฐไพเราะเป็นผู้มีความชำนาญในการเล่นเครื่องดนตรีทุกประเภทตั้งแต่ปีไปจนถึงซอสามสายความสามารถของท่านเป็นที่ประจักษ์กันทั่วไป แม้ในคำไหว้ครูปี่พาทย์ของโบราณยังกล่าวถึงท่านสายสกุลของท่านคือ "ดุริยางกูร"

ครูทัต

ครูทัตเป็นนักดนตรีคนสำคัญอยู่ในวงดนตรีของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ระหว่างรัชกาลที่ ๔ และต้นรัชกาลที่ ๕ สงสัยกันว่าจะเป็นญาติทางสายสกุลบุนนาค ผลงานเพลงที่มีชื่อเสียงของท่านคือ เพลงภิรมย์สุรางค์ ๓ ชั้น และ เพลงบุหลัน ๓ ชั้น

ครูเพ็ง

ครูเพ็ง นักดนตรีมีชื่อเสียงสมัยรัชกาลที่ ๓ ถึงรัชกาลที่ ๕ นับว่าเป็นน้องพระประดิษฐ์ไพเราะ (ครูมีแขก) เพลงที่ท่านแต่งไว้มีหลายเพลง ที่มีชื่อเสียงคือ โหมโรงพม่าวัด ๓ ชั้น เพลงทยอยใน เพลงนขมื่น

ครูบัว

ครูบัว นักระนาดเอกมีชื่อเสียงสมัยรัชกาลที่ ๔ ต่อรัชกาลที่ ๕ ไม่ทราบว่าจะสังกัดอยู่ในวงดนตรีใด เป็นผู้นำเพลงพราหมณ์เก็บหัวเหวน ๒ ชั้น มาขยายขึ้นเป็นเพลงเทพนิมิต ๓ ชั้น และขยายเพลงแสนเสนาะ ๒ ชั้น ของเดิมขึ้นเป็น ๓ ชั้น

กรมหมื่นพิไชยมหินทโรดม

พระองค์เจ้าเพ็ญพัฒนพงศ์ กรมหมื่นพิไชยมหินทโรดม ทรงเป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับเจ้าจอมมารดาภักดี ประสูติเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๕ ทรงสนพระทัยดนตรีตั้งแต่ทรงพระเยาว์ หลังจากเสด็จกลับจากประเทศอังกฤษ ซึ่งเสด็จไปทรงศึกษาทางสาขาวิชาอักษรศาสตร์ ทรงมีวงดนตรีส่วนพระองค์ที่มีชื่อเสียง ชื่อพิณพาทย์วงพระองค์เพ็ญ ในระหว่างพระชนมายุ ๒๕ - ๒๘ พรรษา ทรงนิพนธ์บทร้องเพลงไว้เป็นจำนวนมาก และบทร้องเหล่านั้นมักจะมีเนื้อความเกี่ยวกับพระจันทร์ตามพระนามเดิมเพ็ญพัฒนพงศ์ ส่วนทำนองเพลงทรงนิพนธ์ไว้เพลงหนึ่งคือ เพลงลาวดวงเดือน สั้นพระชนม์เมื่อพระชนมายุเพียง ๒๘ พรรษา ทรงเป็นต้นราชสกุล เพ็ญพัฒน์

โคม (จำโคม) จำเอนผยองยิ่ง

จำเอนผยองยิ่งเป็นผู้ชำนาญเสภาสมัยรัชกาลที่ ๔ และรัชกาลที่ ๕ ร้องสัปดาห์เก่งและแต่งเพลงสัปดาห์หลายเพลง เช่น สัปดาห์เทพธรรม นอกจากนั้นยังแต่งบทร้องและทำนองเพลงสำคัญอีกหลายเพลง เช่น ลาวคำหอม ลาวดำเนินทราย เพลงทั้งสองนี้ต่อมาพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) ได้แต่งทางดนตรีรับขึ้น เป็นที่นิยมกันมาจนทุกวันนี้

ครูช้อย สุนทรวาทีน

ครูช้อยเป็นบุตรครูทั้ง ผู้เป็นครูดนตรีที่มีชื่อเสียงยิ่งท่านหนึ่งในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ ระหว่างสมัยรัชกาลที่ ๔ ถึงรัชกาลที่ ๕ เมื่อเลิกตบอดเพราะไข้ทรพิษ แต่ความสามารถด้านดนตรี เป็นที่อัศจรรย์นัก ทั้งที่ยังไม่ได้ร่ำเรียนเป็นเรื่องเป็นราวกับบิดา ครูช้อยก็สามารถเป็นคนระนาดนำวงบรรเลงสวดมนต์เย็นขันเข้าได้ด้วยดี ไม่มีบกพร่อง ทำให้ครูทั้งเห็นแววจึงทุ่มเทถ่ายทอดความรู้ในเวลาต่อมา ผลงานการประพันธ์เพลงไทยของท่านเกือบทุกเพลง ได้รับการยกย่องให้เป็นสมบัติทางวัฒนธรรมของชาติ เนื่องจากมีความไพเราะงดงามยิ่ง

ครูช้อย สุนทรวาทีน มีลูกศิษย์จำนวนมาก ศิษย์ของท่านได้เป็นนักดนตรีในราชสำนัก และสร้างผลงานดนตรีไทยที่มีคุณภาพต่อมาอีกหลายท่าน ได้แก่ พระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทีน) เจ้ากรมพิณพาทย์หลวงในรัชกาลที่ ๕ บุตรของท่านพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) เจ้ากรมพิณพาทย์หลวงในรัชกาลที่ ๖ พระประดัดดุริยกิจ (แหยม วิณิน) หลวงบรรเลงเลิศเลอ (กร กรวาทิน)

เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. นามานุกรมนักดนตรีไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๘.

พูนพิศ อมาตยกุลและคณะ. นามานุกรมศิลปินเพลงไทย ในรอบ ๒๐๐ ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้ว, ๒๕๓๒.

มนตรี ตราโมท และวิเชียร กุลตัญญู. พังและเข้าใจดนตรีไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยเชชม, ๒๕๒๓.

*ในงานพิธีเปิดป้ายบ้านศิลปินแห่งชาติ : บ้านครูมนตรี ตราโมท ครั้งนี้ มีการจัดกิจกรรมการบรรเลงเพลงไทยบนถนนเพลงไทย ชุมชนซอยพิชยพันธ์ขึ้น ซึ่งนับว่าเป็นปฐมฤกษ์ในการเปิดถนนเพลงไทย โดยมีท่านผู้ว่าราชการจังหวัดนนทบุรี ท่านเลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ และนายกเทศมนตรีนครนนทบุรีร่วมกันนั่งรถสามล้อแว่นขึ้นชมวงดนตรีที่มาบรรเลงและมอบโล่เกียรติยศให้กับวงดนตรีไทยที่มาแสดง โดยได้รับความร่วมมือจากวงดนตรีไทยคณะต่างๆ จำนวน ๘ คณะ มาร่วมบรรเลงดังต่อไปนี้

วงรามรักษ์ดนตรีไทย	บรรเลงหน้าซอยโสมส่องแสง
วงวิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง	บรรเลงหน้าซอยสุดสงวน
วงซิมห่มุศิษย์บ้านครูมนตรี ตราโมท	บรรเลงหน้าซอยเจริญศรี
วงโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา	บรรเลงหน้าซอยราตรีประดับดาว
วงศิษย์ครูนิภา อภัยวงศ์และ	
วงศิษย์หลวงไพเราะเสียงขอ	บรรเลงหน้าซอยละออองค์
วงชาเกาะ	บรรเลงหน้าซอยบุญหลั่น
วงวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่	บรรเลงหน้าซอยดวงเดือน

ประวัติครุมนตรี ตราโมท

ครุมนตรี ตราโมท เดิมชื่อนายบุญธรรม เกิดเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๔๔๓ ที่แฟรนน้ำสุพรรณบุรี ตำบลท่าพี่เลี้ยง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี (หลังวัดสุพรรณภูมิ) เข้ารับการศึกษาวิชาสามัญที่จังหวัดสุพรรณบุรี และจบการศึกษาระดับมัธยมปลายที่โรงเรียนพรานหลวงในพระบรมราชูปถัมภ์รัชกาลที่ ๖ วิชาการดนตรีเริ่มเรียนฆ้องวงใหญ่กับวงปี่พาทย์ที่วัดสุพรรณภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี กับครูสมบุญ นักฆ้อง เรียนระนาด เป่าคลาริเน็ตและวิธีแต่งเพลงไทยกับครูสมบุญ สมสุวรรณ ที่บ้านบางกระพ้อม จังหวัดสมุทรสงคราม เริ่มเข้ารับราชการที่กรมมหรสพ พระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) เป็นเจ้ากรมและเป็นครูสอนวิชาการบรรเลงเครื่องดนตรีอื่นๆ พร้อมทั้งประวัติของเพลงบางเพลง ได้เรียนกลองแขกกับพระพิณบรรเลงมรณ (พิม วาทีน) เรียนฆ้องวงใหญ่เพิ่มเติมกับหลวงบำรุงจิตรเจริญ (อุบ สารทวิสัย) เรียนเพลงองค์พระพิราพ ถือว่าเป็นเพลงสูงสุดจากครูทองดี ชูสัตย์ ลัทธิรัชกาลที่ ๖ จึงเรียนต่อกับหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปะบรรเลง) ได้รับครอบให้เป็นผู้ประกอบพิธีไหว้ครูดนตรีไทยได้เรียนเพลงต่างๆ เพิ่มเติม และศึกษาวิธีแต่งเพลงไทยไปด้วย ด้านดนตรีสากล เข้าเรียนที่โรงเรียนวิทยาลัยดนตรีสถานกับพระเจนดุริยางค์ (ปิติ วาทยกร) ภาควิทยุติโน้ตสากล และวิชาประสานเสียงจบชั้นดอมีนันต์ ๗

เริ่มรับราชการอายุ ๑๗ ปี ในกรมมหรสพสมัยรัชกาลที่ ๖ ได้รับคัดเลือกให้ทำหน้าที่บรรเลงเพลงในวงตามเสด็จถึงสมัยรัชกาลที่ ๗ โอนไปอยู่ที่กรมปี่พาทย์และโขนหลวง มีหน้าที่บรรเลงดนตรี เป็นครูสอนดนตรี ขับร้องและแต่งเพลงตามโอกาส ภายหลังโอนมาอยู่ในกรมศิลปากร เป็นครูสอนดนตรีไทยทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติในโรงเรียนศิลปากร (วิทยาลัยนาฏศิลป์ในปัจจุบัน) แล้วย้ายมาเป็นหัวหน้าแผนกดนตรีไทย เป็นศิลปินโท ศิลปินเอก และศิลปินพิเศษเป็นคนแรกของกรมศิลปากร เกษียณอายุราชการเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๕ ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้เชี่ยวชาญดนตรีไทยจนถึงแก่อนิจกรรม รวมรับราชการถึง ๗๘ ปี

หน้าที่อื่น ๆ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๔ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นราชบัณฑิตสำนักศิลปกรรม สาขาจิตรศิลป์ และราชบัณฑิตที่ปรึกษา นอกจากนั้นยังเป็นประธานประกอบพิธีไหว้ครูดนตรีไทย เป็นเวลา ๓๘ ปี และได้รับเชิญเป็นอาจารย์พิเศษในมหาวิทยาลัยหลายแห่ง

ครุมนตรี ตราโมท สมรสครั้งแรกกับนางล้นจี่ บุรานนท์ มีบุตรจำนวน ๒ คน คือ นายฤทธิ ตราโมท และนายศิลป์ ตราโมท ต่อมานางล้นจี่ถึงแก่กรรม จึงได้สมรสกับนางพูนทรัพย์ นาฏประเสริฐ มีบุตรจำนวน ๒ คน คือ นางดนตรี ตราโมท และนายญาณิ ตราโมท ครุมนตรี ตราโมทถึงแก่อนิจกรรมเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๘ ที่โรงพยาบาลนนทเวช ด้วยโรคหัวใจล้มเหลว สิริรวมอายุ ๙๕ ปี ๑ เดือน ๑๙ วัน

บทบาท หน้าที่และเกียรติยศ

ครุมนตรี ตราโมท มีอายุยืนยาวถึง ๙๕ ปีเศษ ในแผ่นดินพระมหากษัตริย์ไทย ถึง ๕ รัชกาล ได้รับใช้ราชการตั้งแต่อายุ ๑๗ ปี ถึงอายุ ๙๕ ปี รวม ๗๘ ปี ผลแห่งการปฏิบัติราชการด้วยความเสียสละและไม่ย่อท้อ ครูได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ (ท.จ.ว.) เมื่อพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๐ รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์มหาวชิรมงกุฎไทย เมื่อธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๐ และรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก (ม.ป.ช.) เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๕

งานในฐานะศิลปิน ครูมนตรีเป็นผู้ประพันธ์ทำนอง บทร้องและบรรเลงเครื่องดนตรีได้ทุกเครื่องมือ แต่เครื่องดนตรีที่สร้างชื่อเสียงให้ครู คือ ระนาดทุ้ม (ได้ฉายาว่า บุญธรรมทุ้ม) และซิม ได้รับความไว้วางใจจาก พระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) ให้บรรเลงถวายรัชกาลที่ ๖ คราวประชวร และสร้างผลงานเพลงไทยไว้กว่า ๒๐๐ เพลง ท่านได้รับพระราชทาน เหรียญดุษฎีมาลาเข็มศิลปวิทยา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๑ เป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย) ประจำปี พ.ศ. ๒๕๒๔ ได้รางวัลเสาอากาศทองคำ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๖ และได้รางวัล ศิลปินอาเซียน เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๐ หน้าที่ศิลปินในทัศนะของครูมนตรี ตราโมทก็คือ “ตนเพื่อโลก นักดนตรีมีหน้าที่ ทำความสุขสบายรื่นเริงให้แก่โลก เราก็ต้องอุทิศตนให้แก่โลก ปฏิบัติหน้าที่ของเราไปโดยไม่ต้องท้อถอย ใครจะดูถูก ดูหมิ่นอย่างไรเราไม่ต้องคำนึง ผู้ทำคุณก็ต้องทำความดีของตนไป จะไปกังวลอะไรกับคำเนรคุณ ซึ่งเป็นความไม่ดีของอีกฝ่ายหนึ่ง” (มนตรี ตราโมท, ดุริยางคศาสตร์ภาควิชาการ, 2481)

งานในฐานะครู ครูได้สร้างตำราเรียนดนตรีไทยฉบับแรก ชื่อ ดุริยางคศิลป์ไทย ภาควิชาการ ขึ้นใช้ในโรงเรียนศิลปากร นอกจากนั้นภายหลังสงครามมหาเอเชียบูรพา ครูได้รับมอบหมายให้เป็นผู้เขียนหลักสูตร การเรียนการสอนวิชาดนตรีไทยและนาฏศิลป์ไทยให้กับโรงเรียนนาฏศิลป์ กรมศิลปากร นอกจากนั้นยังเขียนบทความ ทางวิชาการไว้เป็นจำนวนมาก งานในฐานะครูผู้ครอบประสิทธิ์ประสาทวิชาเป็นอีกงานหนึ่งที่ครูรับผิดชอบ ในการเผยแพร่และผดุงรักษาสืบประเพณีในการปฏิบัติไว้อย่างเคร่งครัดตลอดเวลา ๓๘ ปี และถ่ายทอดความรู้ แก่ศิษย์ด้วยความจริงใจและไม่มีอคติต่อสำนักสถาบันใด ครูได้รับพระราชทานแต่งตั้งเป็นราชบัณฑิต เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๔ และราชบัณฑิตที่ปรึกษา ได้รับพระราชทานปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์จาก ๓ มหาวิทยาลัย ของรัฐ รับรางวัลนักวิจัยดีเด่นแห่งชาติ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๙ และรับรางวัลพระเกียรติทองคำ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๕ ครูมนตรี ตราโมท แสดงทัศนะในการเป็นครูไว้ดังนี้

“อันดวงจิตของครูผู้สอนสั่ง
ขจัดมิถโมหะในกมล
มีเมตตากรุณาอุตสาหะ
เห็นศิษย์เขลาเศร้าทรวงด้วยห่วงใย

นั้นมุ่งหวังให้ศิษย์สัมฤทธิ์ผล
เพื่อให้ยลแสงสว่างหนทางไกล
ไม่เคยละชี้แจงแกล้งไข
เห็นศิษย์ไวยวิทยาปริดาเออย

(มนตรี ตราโมท. เอกสารการบรรยายการอบรมครู)

ในฐานะพ่อ ครูทำหน้าที่พ่อบ้านและพ่อของลูก และศิษย์ด้วยความรับผิดชอบและ สุดความสามารถ โดยให้การเลี้ยงดู อบรม สั่งสอน ด้วยการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างตามหลักธรรมแห่ง พระพุทธศาสนา ครูได้รับรางวัลเป็นพ่อตัวอย่างประจำปี พ.ศ. ๒๕๓๐ และรับรางวัลผู้สูงอายุดีเด่นของจังหวัดนนทบุรี ประจำปี พ.ศ. ๒๕๓๑ ครูมนตรี ตราโมท ได้แสดงทัศนะในการดำเนินชีวิตไว้ว่า “อารมณีนี้นี้ผมใช้หลักทาง พระพุทธศาสนาเข้าช่วย ผมปฏิบัติมานานแล้วไม่ได้นั่งสมาธิหรอก คือ ตั้งแต่ครั้งบวชมีธรรมะข้อไหนดี เราก็จำเอามาใช้เอามาปฏิบัติ เรื่องโกรธหรือไม่พอใจเนี่ย ผมพยายามไม่ให้มี อย่าให้มีอะไรต่างๆ มากวนอารมณ์ ดีใจหรือเสียใจอย่าให้มันมาเกาะเราจนแน่นเกินไป เพราะฉะนั้นผมจึงไม่มีดีใจหรือเสียใจ เจ็บๆ ไม่รู้สึก”

(ครูมนตรี ตราโมทให้สัมภาษณ์ในหนังสือเวลา, ๒๕๓๐)

ประวัติบ้านครุมนตรี ตราโมท

ครุมนตรี ตราโมท จากจังหวัดสุพรรณบุรีมารับราชการอยู่ในกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่อายุ ๑๗ ปี ครุไม่มีบ้านเป็นของตนเอง แต่อาศัยพักในบ้านพักราชการและบ้านของขุนนางที่ให้ความอุปถัมภ์จนกระทั่งเกษียณอายุราชการ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ครุจึงใช้เงินบำเหน็จซื้อบ้านของตนเอง บ้านที่ครุเลือกซื้อคือบ้านเก่าเลขที่ ๔๑ หมู่ ๑๑ ซอยพิชยพันธ์ ๒ (โสมสองแสง) ถนนติวานนท์ ๓ ตำบลตลาดขวัญ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี เป็นบ้านไม้ ๒ ชั้น ในเนื้อที่ ๖๐๐ ตารางวา บ้านนี้ตั้งอยู่ท่ามกลางท้องนาและร่องสวน ไม่มีน้ำประปาและไฟฟ้า อาศัยคันทนาและถนนของซอยเร็วดีเป็นทางออกสู่ถนนติวานนท์ ถึงแม้จะเป็นบ้านที่ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกมากนัก แต่ครุพอใจบ้านหลังนี้มาก เนื่องจากเป็นบ้านที่เงียบสงบ แวดล้อมด้วยบ่อน้ำและต้นไม้ขนาดใหญ่ ทั้งไม้ดอกและไม้ผล ตามลักษณะบ้านของชนชั้นกลาง

บ้านได้ถูกปรับปรุงให้เหมาะสมกับความเป็นอยู่ของศิลปินครุ เวลาต่อมา โดยการต่อเติมห้องพระ เพื่อเป็นที่สักการะพระรัตนตรัย เทพและครูผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชา ซึ่งต้องปฏิบัติเป็นประจำทั้งเช้าเย็น ตามที่โบราณอาจารย์ทางดุริยางคศิลป์ปฏิบัติและสั่งสอนสืบทอดกันมา ครุมนตรียะถวายข้าวพระพุทธรูป และพระภูมิเจ้าที่ ทุกเช้า เวลา ๐๗.๐๐ น. และบูชาพระ ครู และพระภูมิเจ้าที่อีกครั้งหนึ่งในเวลา ประมาณ ๑๙.๐๐ น. เป็นประจำทุกวัน ดังนั้นห้องพระในบ้านครุมนตรียังปรากฏร่องรอยเขม่าควันธูปให้เห็นอยู่บนผนังและแผ่นผ้า

งานภายหลังเกษียณอายุราชการดูจะมากมายกว่าเดิม บ้านหลังนี้จึงเป็นสถานที่ทำงานอีกแห่งหนึ่ง ได้ะอาหารจึงทำหน้าที่ทั้งได้ะรับแขกและได้ะทำงานไปพร้อมกัน นอกจากนั้นเตียงนอนยังเป็นสถานที่คิดแต่งเพลง โดยใช้นิ้วเคาะหัวเตียงแทนจังหวะ ซึ่งยังปรากฏร่องรอยอยู่จนถึงปัจจุบัน และบ้านหลังนี้ยังแสดงลักษณะของบ้านครุอย่างชัดเจน คือ บ้านที่ไม่มีรั้วบ้าน เปิดรับแขกหรือศิษย์ที่จะมาเยี่ยมมาพูดคุยสอบถามได้ตลอดเวลา แม้ในยามค่ำคืน ครุมนตรียังไม่ได้เข้านอนแต่เพียงศิษย์ของครุเท่านั้น แม้เพื่อนบ้านที่อยู่ในซอยเร็วดีจะต้องการใช้เส้นทางติดต่อทางถนนพิชยพันธ์ ครุก็ทำสะพานทอดไว้ให้ใช้ได้โดยสะดวก

ต่อมาคุณตาล พิชยพันธ์ จัดสรรที่ดินซอยพิชยพันธ์ขึ้น ตัดถนนจากซอยพิชยพันธ์มายังบ้านของครุมนตรียเพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทาง และขอให้ครุมนตรียตั้งชื่อซอยย่อย จำนวน ๒๔ ซอย เป็นชื่อเพลงไทย ครุมนตรียจึงเลือกเพลงมรดกตั้งเป็นชื่อซอยย่อยทั้งหมด ส่วนซอยที่ตั้งบ้านของครุ ครุตั้งชื่อว่าซอยโสมสองแสง ตามชื่อเพลงที่ได้รับความนิยมสูงสุดของครุ จึงเป็นเหตุให้บ้านครุมนตรีย ตราโมท มีชื่ออีกชื่อว่า บ้านโสมสองแสง

บ้านครุมนตรีย ตราโมท จึงเป็นแหล่งเรียนรู้ชีวิตและผลงานของครุมนตรีย ตราโมท และลักษณะของบ้านศิลปินครุไทยผู้กระทำตนเป็นแบบอย่าง แต่มีความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายและพอเพียง ชีวิตผูกพันกับธรรมชาติ มีความเสียสละและกตัญญูตว่เวที่ เมื่อครุมนตรียถึงแก่อนิจกรรมแล้ว นายศิลป์ ตราโมท ผู้เชี่ยวชาญดนตรีไทย กรมศิลปากร ทายาทของครุได้เปิดสอนดนตรีไทยขึ้น เพื่ออนุรักษ์ทางเพลงของครุมนตรีย ให้ชื่อว่า โรงเรียนศิษย์บ้านครุมนตรีย ตราโมท ส่วนนายญาณิ์ ตราโมท สถาปนิกบุตรชายคนเล็กได้ปรับปรุงบ้านขึ้นเป็นพิพิธภัณฑ์เพื่อปัญญา ได้เริ่มเปิดให้ชมในวาระครบรอบ ๑๐๐ ปีครุมนตรีย ตราโมท เมื่อวันที่ ๘ - ๙ เมษายน ๒๕๔๓ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อผดุงรักษาศิลปวัฒนธรรมด้านดนตรีไทยและมอบข้อคิดแก่ผู้เยี่ยมชมว่า ความสำเร็จของชีวิตคือการได้สร้างผลงานที่ดงามแก่สังคมมากกว่าความสำเร็จทางวัตถุเพียงอย่างเดียว ฉะนั้นบ้านจึงเป็นเพียงสถานที่เยี่ยมอาศัยอยู่ชั่วชีวิตหนึ่งเท่านั้น

เพลงใหม่โรงมหาราช

ครุมนตรี ตราโมท อธิบายการประพันธ์เพลงใหม่โรงมหาราช ไว้ดังนี้

"เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๕ ทางราชการได้มีพระราชพิธีเฉลิมฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ครบ ๒๐๐ ปี" กรมศิลปากร กับธนาคารกรุงเทพ จำกัด ได้มอบหมายให้ข้าพเจ้าแต่งเพลงใหม่โรง (หรือใหม่โรงเสภา) ชื่อรัตนโกสินทร์ กับเพลงสมโภชพระนครเสภา ข้าพเจ้าได้แต่งสำเร็จเรียบร้อย และธนาคารกรุงเทพ จำกัด ได้พิมพ์โน้ต พร้อมทั้งบันทึกเทป แจกจ่ายในวงดนตรีไทย ได้บรรเลงกันทั่วประเทศแล้ว ครั้นจะถึง พ.ศ. ๒๕๓๐ ซึ่งเป็นปีที่เป็นศุภมงคลอันยิ่งใหญ่ ด้วยในปีนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะเจริญพระชนมพรรษา ๕ รอบ กรมศิลปากร กับธนาคารกรุงเทพ จำกัด จึงได้มอบหมายให้ข้าพเจ้าแต่งเพลงใหม่โรงชื่อ "มหาราช" เพื่อทูลเกล้าฯ ถวายในมหาศุภมงคลสมัย และได้แจกจ่ายแก่นักดนตรีไทยทั่วประเทศเพื่อบรรเลงพร้อมกันในวันเฉลิมพระชนมพรรษา

เมื่อข้าพเจ้าได้รับมอบหมายแล้ว จึงมาคำนึงดูว่า อันเพลงใหม่โรงแบบนี้ โบราณจารย์ครูได้แต่งโดยวางแนวทางเป็นแบบฉบับมาแล้วนั้น ในเพลงใหม่โรงเพลงหนึ่ง จะมีเพลงต่อท้ายประกอบอีกเพลงหนึ่ง รวมเข้าเป็น ๒ เพลง เช่น เพลงไอยเรศซุง (๒ ท่อน) ต่อด้วยเพลงไอยราซุงวง (๒ ท่อน) เพลงเยี่ยมวิมาน ต่อด้วยเพลงน้ำลอดใต้ทราย เพลงครอบจักรวาล ต่อด้วยเพลงม้าย่อง ข้าพเจ้าก็ต้องแต่งให้มีเพลง ๒ เพลง บรรเลงติดต่อกันตามแบบแผนของโบราณ ส่วนการที่ท่านโบราณจารย์ได้เคยนำเพลง ๒ ชั้น ของเก่ามาแต่งขยายขึ้นนั้น ข้าพเจ้ามาคิดเห็นว่า เพลงที่จะแต่งนี้มีชื่อว่า "มหาราช" อันเป็นนามที่สูงศักดิ์ และจะแต่งขึ้นเพื่อทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในมหามงคลสมัยอันสำคัญอย่างนี้ ถ้าจะนำเพลง ๒ ชั้น ของเก่ามาแต่งขยายขึ้นตามแบบโบราณ ดูจะไม่สมศักดิ์ศรี ถ้าได้ทำนองเพลงอันเป็นพระราชนิพนธ์ของพระองค์ท่านมาสมมติเป็นเพลง ๒ ชั้น แล้วแต่งขยายขึ้นใหม่ตามทฤษฎีของการแต่งเพลงไทย จะเป็นการสมควรอย่างยิ่ง ข้าพเจ้าจึงทำหนังสือกราบบังคมทูลขอพระบรมราชานุญาตนำทำนองเพลงอันเป็นพระราชนิพนธ์ เพื่อมาแต่งขยายขึ้นเป็นเพลงใหม่โรงมหาราช ก็ได้รับพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาต ซึ่งเป็นพระมหากรุณาธิคุณอันล้นเกล้าฯ หาที่สุดมิได้

ครั้นข้าพเจ้าได้รับพระบรมราชานุญาตให้ใช้ทำนองเพลงพระราชนิพนธ์มาแต่งได้แล้ว ข้าพเจ้าจึงตรวจเลือกเพลงพระราชนิพนธ์ทั้งหลาย ดูว่าเพลงใดจะมาแต่งเป็นเพลงแบบไทยได้ สนิทสนมไม่ต้องเปลี่ยนแปลงเค้าพระราชนิพนธ์ ก็เลือกได้เพลงใกล้รุ่งกับเพลงเราสู้ จึงเริ่มคิดแต่งขยายตามสติปัญญาต่อไป

อันเพลงมหาราชที่ข้าพเจ้าจะแต่งนี้ได้กำหนดในใจไว้ว่าจะแต่งให้มีทำนองดำเนินทางต่างๆ ให้มากที่สุด ให้มีทั้งทางพื้นตามแบบโบราณ และทางพื้นที่เก็บเป็นทางบังคับ ทางกรอ ทางลูกล่อ ลูกขัดแบบต่างๆ และทางที่มีลัทธิจังหวะ สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ จะแต่งขยายโดยรักษารูปเค้าของทำนองพระราชนิพนธ์ไว้ให้ใกล้ชิดที่สุด

ข้าพเจ้าได้เสียเวลาไปเที่ยวพักสมองเสียนาน เพื่อให้ลืมทำนองเก่าๆ ที่เคยแต่งไว้ในเพลงต่างๆ ให้หมด เวลาแต่งเพลงใหม่ ทำนองประโยคเพลงเก่าๆ จะได้ไม่มาโผล่ในความคิด ทำให้มีทำนองซ้ำกับเพลงเก่าที่เคยแต่งไว้ เมื่อรู้สึกว่าจะสมองสะอาดดีแล้ว จึงเริ่มแต่งตามที่คิดสร้างโครงไว้ต่อไป ข้าพเจ้าเริ่มแต่งเพลงนี้ที่บ้านพักอำเภอดมจังหวัดชลบุรี และค่อยๆ เสริมเติมต่อไปทีละเล็กละน้อย แต่งแล้วเขียนโน้ตแล้ว ฆ่าทิ้งเขียนใหม่ หลายแห่งหลายหน จนเมื่อเดือนธันวาคม ๒๕๒๙ ข้าพเจ้าได้ไปพัก ณ บ้านพักชื่อโฮมพุเตย จังหวัดกาญจนบุรี ของคุณคณิศรวรรณโชติ ซึ่งเป็นสถานที่สงบ มีบรรยากาศสดชื่นดีมาก ข้าพเจ้าจึงเริ่มตรวจทานแต่งต่อเพลงมหาราชจนจบลงได้เมื่อวันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๒๙ และตรวจแก้ไขสมบูรณ์อีกครั้งเมื่อวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๓๐ เป็นอันเพลงใหม่โรงชื่อมหาราชได้จบโดยสมบูรณ์ ซึ่งจะทูลเกล้าฯ ถวายพร้อมด้วยเทปบันทึกเสียงตามทางการในโอกาสต่อไป

เพลงมหาราชาศิรวาท

ในศกดิถีมหามงคลที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะเจริญพระชนมพรรษา ๕ รอบ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงพระราชนิพนธ์คำกลอนเนื้อความเพื่อเชิญชวน นักร้องนักดนตรีทั่วพระราชอาณาจักรร่วมขับร้องบรรเลงทูลเกล้าฯ ถวายพร้อมๆ กันในวโรกาสมหามงคล เฉลิมพระชนมพรรษา พ.ศ. ๒๕๓๐ พร้อมทั้งทรงพระราชทานชื่อพระราชนิพนธ์นี้ว่า "มหาราชาศิรวาท" หลังจากนั้น ได้พระราชทานให้ครุมนตรี ตราโมท บรรจุทำนองเพลงถวาย ซึ่งครุมนตรี ตราโมท ได้ประพันธ์ทำนองเพลงขึ้นใหม่ คือเพลงมหาราชะ และเพลงอาศิรวาท ทูลเกล้าฯ ถวายบรรจุเป็นทำนองตามพระราชนิพนธ์นั้น บทพระราชนิพนธ์ มหาราชาศิรวาท มีดังต่อไปนี้

มหาราชะ

น้อมเกศนบบังคมบรมบาท	อภิวาทพระผู้ผ่านไผทสยาม
มหาราชพระเกียรติระบือลือพระนาม	ทั่วเขตคามรู้ซึ่งถึงพระคุณ
ว่าทรงธรรมตามกำหนดศัพท	นำชีวิตชาวไทยให้อบอุ่น
ผดุงศาสน์ผลเพิ่มเฉลิมบุญ	ก่อการคุณทั่วไปในแผ่นดิน
เสด็จประพาสทุกสถานในบ้านเมือง	แดนรุ่งเรืองหรือป่าดงทรงทราบสิ้น
ทรงดำริให้มีที่ทำกิน	ทุกท้องถิ่นเกษมศกจิวยุติการ

อาศิรวาท

ห้าธันวามาสมงคลดลถึงพร้อม	เหล่าราชบุรุษน้อมยินดีปรีดีศานต์
ขอสวัสดิ์พิพัฒน์ขจัดพาล	ถวายพระพรพระภูบาลเฉลิมพระชนม์
ด้วยดนตรีกังวานประสานเสียง	ประกอบคำจำเรียงเพียงสายฝน
ทรงสดับรับชื่นชื่นกมล	บัดดาลผลคู่ฟ้าสถาพร

(คัดจาก หนังสือโหมโรงมหาราช นายมนตรี ตราโมท ประพันธ์. เป็นส่วนหนึ่งในการร่วมฉลองวโรกาสมหามงคล เฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ, กรมศิลปากรและธนาคารกรุงเทพ จำกัด สนับสนุนการดำเนินการ, ศูนย์การพิมพ์พลชัย, กรุงเทพฯ. ๒๕๓๐)

เพลงโหมโรงมหาราช บรรเลงโดยวงดุริยางค์ไทย สำนักการสังคีต กรมศิลปากร

เพลงมหาราชาศิรวาท เมื่อแรกไม่มีผู้ประดิษฐ์ทำร่ำ ในวาระครบรอบ ๑๐๐ ปีครุมนตรี ตราโมท ในปีพุทธศักราช ๒๕๔๓ คุณครูศิริวัฒน์ ดิษยนันท์ ศิลปินแห่งชาติ ได้คิดประดิษฐ์ขึ้นเพื่อแสดงเป็นครั้งแรกในงานเปิดบ้านครุมนตรี ตราโมท โดยมอบให้สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ กรมศิลปากร ดำเนินการฝึกซ้อมและแสดง ในการแสดงครั้งนี้สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กรมศิลปากร จัดให้นักศึกษาฝึกซ้อมทำร่ำมาร่ำถวายพระพรในวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ในวันนี้

พระราชพิธีพระราชทานครอบครัวยุว-ละคร

สืบเนื่องจากครุอาคม ฉายาคม เสียชีวิตลงอย่างกะทันหัน ประมาณปี พ.ศ. ๒๕๒๕ ที่จังหวัดเชียงใหม่ ในคราวที่เดินทางไปพร้อมกับครูมนตรี ตราโมท ไปเป็นประธานประกอบพิธีไหว้ครูให้กับวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ การสูญเสียครุอาคม ฉายาคม ในครั้งนี้ นอกจากจะเป็นการสูญเสียผู้ทรงคุณวุฒิสูงสุดทางนาฏศิลป์ของกรมศิลปากรแล้ว ยังเป็นการสูญเสียผู้สืบทอดผู้ประกอบพิธีไหว้และครอบครัวยุว-ละครไปด้วย เนื่องจากครุอาคมยังไม่ทันได้ทำพิธีมอบให้กับศิษย์ของท่านผู้ใดทำหน้าที่ประธานประกอบพิธีไหว้ครูและครอบครัวยุว-ละครดังกล่าว สำหรับวิทยาลัยนาฏศิลป์ และหน่วยงานด้านการแสดงของกรมศิลปากร มีความจำเป็นที่จะต้องจัดพิธีไหว้ครูและครอบครัวยุว-ละครประจำปี ด้านดนตรีและนาฏศิลป์เป็นประจำทุกปี ปัญหาการไม่มีผู้ประกอบพิธีจึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องหาทางแก้ไขโดยเร่งด่วน

ผู้ประกอบพิธีไหว้ครูหรือผู้อ่านโองการไหว้ครูนั้น เป็นบุคคลที่จะต้องมีความสมบูรณ์หลายประการ นอกจากมีอายุมากกว่า ๓๐ ปีบริบูรณ์ มีความรู้ความสามารถทางศิลปะดนตรีหรือนาฏศิลป์ระดับเพลงหน้าพาทย์ ชั้นสูง รัชกาล ๕ แล้วยังต้องมีบุคลิกภาพและความประพฤติที่เป็นที่เคารพนับถือ คุณสมบัติเหล่านี้ ผู้ประกอบพิธีไหว้จะเป็นผู้ตัดสินใจในการมอบหน้าที่ดังกล่าว เมื่อขาดครุผู้ประกอบพิธีที่ทำหน้าที่นั้น จึงจำเป็นต้องกราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ขอให้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ประกอบพิธีครอบครัวยุว-ละครตามแบบแผนประเพณี ซึ่งโบราณจารย์บัญญัติไว้ ทั้งนี้ เพราะชาวไทยถือว่า พระมหากษัตริย์เป็นสมมติเทพ ทรงมีพระบารมีเหนือเทพเจ้า ผู้เป็นครูแห่งศิลปะทั้งหลาย ฉะนั้นพระมหากษัตริย์จึงทรงกระทำกิจกรรมเกี่ยวกับศิลปะ ไม่ว่าจะเป็นการไหว้ครูหรือ พระราชทานครอบครัวยุว-ละคร ดังนั้น เมื่อนายภาวาส บุนนาค รองราชเลขาธิการในสมัยนั้น ได้นำความขึ้นกราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ พระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดเป็นพระราชพิธีพระราชทานครอบครัวยุว-ละคร ประกอบพิธีไหว้ครูยุว-ละคร พร้อมกับพระราชทานครอบครัวยุว-ละครแก่ผู้ที่ต่อทำรำเพลงองค์พระพิราพ ซึ่งเป็นทำรำที่สำคัญที่สุดและกำลังจะสูญ ในวันพฤหัสบดีที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๒๗ ณ ศาลาดุสิดาลัย พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน การพระราชทานครอบครัวยุว-ละครครั้งนี้ นับว่าเป็นพระมหากษัตริย์คุณอย่างหาที่สุดมิได้แก่วงการดนตรีไทยและนาฏศิลป์ไทย

ในการจัดพระราชพิธีพระราชทานครอบครัวยุว-ละครประกอบพิธีไหว้ครูยุว-ละครดังกล่าวคณะกรรมการ ซึ่งมีทั้งข้าราชการกรมศิลปากรและสำนักพระราชวัง ซึ่งมี นายเศวต ธนประดิษฐ์ เป็นหัวหน้า ได้พิจารณาเลือก ครูมนตรี ตราโมท เป็นผู้รับพระราชทานครอบครัวยุว-ละครเป็นประธานไหว้ครูยุว-ละคร ขณะที่ท่านอายุ ๘๔ ปี นับว่าท่านมีบทบาทสำคัญมากที่สุดในฐานะศิลปินทั้งหลายเพราะต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำอ่านโองการบวงสรวงสังเวยในการพระราชพิธีครั้งนี้ บทโองการฉบับเดิมที่ท่านใช้อยู่เป็นบทโองการไหว้ครูดนตรีไทย ซึ่งท่านได้เรียบเรียงขึ้นใหม่จากโองการไหว้ครูของพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) และของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ครั้นจะใช้ ไหว้ครูยุว-ละครครั้งนี้ ท่านพิจารณาเห็นว่าบทโองการไหว้ครูทั้งของดนตรีไทยและของยุว-ละคร มิได้กล่าวนาม "พระภรต ฤาษี" ซึ่งเป็นครูเทพองค์สำคัญทางยุว-ละครเลย อาทิในบทโองการไหว้ครูยุว-ละครที่ครุอาคม ฉายาคม ใช้นั้น ท่านจะกล่าวไหว้ฤาษี ๗ ตน ต่อมาท่านเปลี่ยนเป็นไหว้ฤาษี ๑๐๘ ตน ซึ่งก็ไม่มีผู้ใดทราบว่าจะแต่ละตนคือใครบ้าง ด้วยเหตุนี้ครูมนตรี ตราโมท จึงได้แทรกคาถาไหว้พระภรตฤาษีก่อนคาถาไหว้พระพิราพ ๑ บท ทำให้โองการไหว้ครูฉบับนี้สมบูรณ์เหมาะที่จะใช้ไหว้ครูดนตรีไทยและยุว-ละครพร้อมกัน แต่ถ้าจะใช้เฉพาะดนตรีไทย ก็จะละเว้นการกล่าวคาถาไหว้พระภรตฤาษี ส่วนคาถาบทอื่นๆ ยังคงใช้เหมือนกัน สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่า ครูมนตรี ตราโมท เป็นผู้มีความรู้ความสามารถและความชำนาญทั้งด้านนาฏยศาสตร์ ดุริยศาสตร์ และอักษรศาสตร์เป็นอย่างดี และที่สำคัญคือ ท่านเป็นผู้รู้จักนำความรู้ทั้งหลายมาผสมผสานปรับใช้ และสร้างสรรค์ผลงานใหม่ที่เหมาะสมกับสถานการณ์ และยุคสมัยอย่างมีเหตุผล

พรทิพย์ อินทิวโรทัย ผู้เขียน

เพลงดนตรีประวัติศาสตร์

ประวัติความเป็นมาของเพลงดนตรีประวัติศาสตร์นั้น ครูมนตรี ตราโมท บันทึกไว้ว่า "เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๘ วงการปี่พาทย์ โขน ละคร โอนมาอยู่กรมศิลปากร นายมนตรี ตราโมท ก็ย้ายมาด้วยและได้อยู่ทางแผนกปี่พาทย์หลวง ไม่กี่มากนักก็ย้ายมาประจำทางโรงเรียนศิลปากร แผนกนาฏดุริยางคศิลป์ (คือโรงเรียนนาฏศิลป์ในปัจจุบัน) ขณะนั้น พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ เป็นอธิบดีกรมศิลปากร นายมนตรีได้ร่วมบรรเลงในการแสดงละคร บรรจุทำนองเพลงในเรื่องละคอน ซึ่งหลวงวิจิตรฯ แต่ง บางทีก็ช่วยจดโน้ตเพลงซึ่งหลวงวิจิตรฯ ได้ประพันธ์ขึ้น และบางครั้งหลวงวิจิตรฯ ก็มอบหมายให้ช่วยแต่งบทร้องและทำนองเพลง เมื่อหลวงวิจิตรฯ ริเริ่มการส่งกระจายเสียงเพลงดนตรีประวัติศาสตร์ คือ บรรยายประวัติศาสตร์ชาติไทยแล้วมีคำกลอนสรุปเป็นตอนๆ คำกลอนนี้ให้ร้องเป็นเพลง นายมนตรีก็ได้แต่งเพลงซึ่งมีลักษณะร้องสอดและคลอดนตรีขึ้นประกอบหลายเพลง เรียกว่า เพลงดนตรีประวัติศาสตร์ เพลงเหล่านี้ได้นำมาใช้ในการแสดงละครในสมัยปัจจุบันหลายเรื่อง "ครูศิลป์ ตราโมท พบหลักฐานว่าเมื่อวันที่ ๕ มิถุนายน ๒๔๘๑ ได้มีการนำเพลงดนตรีประวัติศาสตร์หลาย ๆ เพลง บรรเลงและขับร้องด้วยวงมโหรีหญิงของกรมศิลปากรออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียง เพลงดนตรีประวัติศาสตร์ผลงานครูมนตรี ตราโมท มีทั้งหมด ๑๔ เพลง ได้แก่ เพลงพยายาม เพลงขอมสุวรรณ เพลงสิบสองจุไทย เพลงไทยครอง เพลงไทยมุง เพลงไทยใหญ่ เพลงน่านเจ้า เพลงไทยลานช้าง เพลงไทยสิบสองจุไทย เพลงไทยอาหม เพลงลานนา ๑ เพลงลานนา ๒ เพลงขุนบรม เพลงละว้า

ผู้บรรเลงขิมหมู่เพลงดนตรีประวัติศาสตร์ ได้แก่

นางเวศาลี	ตราโมท สิงหนเดช	นางสาวสุวิวรรณ์	วัฒนทัฬห	นางสาวอาริสรา	อำภากัย
นางสาวจิรวรรณ	จิตรเสน	นางธนิยา	ฉัตรเมธี	นางสาวดวงกมล	ชาติประเสริฐ
นางสาวเลื่องอรุณ	ชะโลธร	นางสาวอรุณรัตน์	แสงสวัสดิกุล	นางสาวอุบลวรรณ	ยงรัตนกิจ
นายฐิติ	โรจนุฉนันท	เด็กหญิงพรสินี	นิมิบุตร	เด็กหญิงณัฐวดี	แสงทอง
เด็กชายพงศกร	ธรรมรุ่งโรจน์	เด็กหญิงตติพร	ชุตระกุล	เด็กหญิงกุลนาถ	สิวณชัยกุล
เด็กหญิงนันทกานต์	รัตนชีวาพงศ์	เด็กหญิงภาสกร	แสงไพบุลย์	เด็กหญิงกรกมล	เจียรณกานนท์
เด็กหญิงรุ่งทิวา	หว่างโรจนวงศ์	เด็กหญิงปรียากร	เกิดถาวร	เด็กหญิงวิลาสินี	ปิ่นคล้าย
เด็กหญิงชนิกานต์	ธรรมรุ่งโรจน์				

เพลงลาวแพน

เพลงลาวแพนนี้บางทีก็เรียกว่า ลาวแพนใหญ่ ซึ่งคู่กับลาวแพนน้อย เป็นสำเนียงทางภาคอีสาน แม้เพลงพื้นเมืองของภาคอีสานในสมัยนี้ ก็ยังคล้ายคลึงกับลาวแพนใหญ่น้อยอยู่ บางท่านสันนิษฐานว่าเดิมคงจะชื่อลาวแคน คือ เพลงลาวที่เป่าแคน แล้วจึงเรียกเพี้ยนมาเป็นลาวแพน จะมาจากเพลงสำหรับฟ้อนชนิดนี้ได้บ้างกระมัง ทั้งนี้ก็สุดแต่ท่านผู้รู้จะวินิจฉัย แต่เพลงลาวแพนสำหรับเดี่ยวนี้ ท่านโบราณจารย์ได้นำเพลงลาวต่างๆ เข้ามาติดต่อกันเป็นเรื่อยไปอีกหลายเพลง เช่น เพลงลาวสมเด็จ ลาวแพนน้อย เป็นต้น และในโบราณที่เดียวก็เหมือนจะคิดผูกขึ้นสำหรับเดี่ยวปี่ในเท่านั้น ต่อมาจึงถึงจะแซ่ แล้วจึงได้แผ่ออกไปถึงเดี่ยวเครื่องดนตรีชนิดอื่นๆ ทุกอย่าง

ครูมนตรี ตราโมท เป็นผู้หนึ่งที่แต่งทางเดี่ยวขิมเพลงลาวแพน ได้อัดแผ่นเสียงไว้และต่อให้ศิษย์และครูศิลป์ ตราโมท บุตรชายของท่าน ในการบรรเลงในวันนี้ วงขิมหมู่ศิษย์บ้านครูมนตรี ตราโมท จะบรรเลงเพลงทางเดี่ยวเพลงลาวแพน จำนวน ๗ คน ได้แก่ นางเวศาลี ตราโมท สิงหนเดช นางสาวสุวิวรรณ์ วัฒนทัฬห นางสาวอาริสรา อำภากัย นางธนิยา ฉัตรเมธี นางสาวดวงกมล ชาติประเสริฐ นางสาวอรุณรัตน์ แสงสวัสดิกุล และ นายฐิติ โรจนุฉนันท

ทั้งหมดอยู่ในความควบคุมของครูศิลป์ ตราโมท

ทุนการศึกษามูลนิธิมนตรี ตราโมท ประจำปี ๒๕๔๘

มูลนิธิมนตรี ตราโมท มอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนนาฏศิลป์ชั้นต้น ในสังกัดวิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร เป็นประจำทุกปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๓ โดยกำหนดให้ทุนละ ๒,๕๐๐ บาท พร้อมโล่เกียรติยศ สำหรับ ครูผู้ทำหน้าที่สอนและฝึกซ้อมและวิทยาลัยนาฏศิลป์ในสังกัดของนักเรียนจะได้รับโล่เกียรติยศเช่นกัน ปี ๒๕๔๘ นี้ คณะกรรมการจัดสรรทุนมูลนิธิมนตรี ตราโมท ได้พิจารณาความสามารถในการบรรเลงของนักเรียนจากวิทยาลัยนาฏศิลป์ต่างๆ ที่ส่งวิดีโอการบรรเลงเพลงของนักเรียนให้พิจารณา ๗ แห่ง คณะกรรมการพิจารณาแล้วตัดสินใจให้นักเรียนทั้ง ๗ คน ที่ได้รับทุนการศึกษามูลนิธิมนตรี ตราโมท ประจำปี ๒๕๔๘ ทุกคน รายนามนักเรียน ครูและวิทยาลัยนาฏศิลป์ที่ได้รับทุนมีดังต่อไปนี้

๑. นักเรียนที่ได้รับทุน ได้แก่ นายบัญชา วงษ์ถวิล   อาจารย์ผู้ฝึกสอน ได้แก่ อาจารย์ชุมพล คุณยาศัย และผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่
๒. นักเรียนที่ได้รับทุน ได้แก่ เด็กชายกิตติพันธ์ ศักดิ์แก้ว   อาจารย์ผู้ฝึกสอน ได้แก่ อาจารย์สุวรรณ กลั่นรอด และผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช
๓. นักเรียนที่ได้รับทุน ได้แก่ เด็กหญิงสุพัตรา ก้านทอง   อาจารย์ผู้ฝึกสอน ได้แก่ อาจารย์ปราณี เพียรชนะ และผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด
๔. นักเรียนที่ได้รับทุน ได้แก่ เด็กหญิงสุภัทรา ช่อสุวรรณทิพย์   อาจารย์ผู้ฝึกสอน ได้แก่ อาจารย์เกษร เอ็มโอด และผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย
๕. นักเรียนที่ได้รับทุน ได้แก่ เด็กชายสถิต กระจุนรัมย์   อาจารย์ผู้ฝึกสอน ได้แก่ อาจารย์บุษยา พัฒนวิโรจน์ และผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี
๖. นักเรียนที่ได้รับทุน ได้แก่ เด็กชายอภิรักษ์ บัวขาว   อาจารย์ผู้ฝึกสอน ได้แก่ อาจารย์ทัศนีย์ เด่นยุคต์ และผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์พัทลุง
๗. นักเรียนที่ได้รับทุน ได้แก่ เด็กชายกิตติ ภูมิร   อาจารย์ผู้ฝึกสอน ได้แก่ อาจารย์ถาวร สดแสงจันทร์ และวิทยาลัยนาฏศิลป์สุพรรณบุรี

ภายหลังได้รับมอบทุนแล้ว นักเรียนที่ได้รับทุนทั้งหมดจะร่วมกันบรรเลงเพลงแขกต๋อยหม้อ เถา ผลงานการประพันธ์ของครูมนตรี ตราโมท

ระบำชาวเขาอีโก้ - ลิซอ

เดิมระบำชาวเขานี้ นางสมพันธ์ โชตนา ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง(ช่างฟ้อน) เป็นผู้คิดประดิษฐ์ทำขึ้นตามคำแนะนำของ นายทิม โชตนา อดีตนายกเทศมนตรีนครเชียงใหม่ ผู้เป็นสามี เพื่อใช้แสดงต้อนรับอาคันตุกะที่มาเยือน โดยจดจำท่าเต้นมาจากชาวเขา ๓ เผ่า อันได้แก่ ลีซู (ลีซอ) อาซา (อีโก้) และลาฮู (มุเซอ) ผสมผสานกับคำบอกเล่าของเจ้าบัวทิพย์ ณ เชียงใหม่ ซึ่งถ่ายทอดให้ฟังตั้งแต่เยาว์วัย โดยนางสมพันธ์ได้ประดิษฐ์ "ระบำชาวเขาเผ่าลีซู" ขึ้นก่อน นำออกแสดงครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๐ แสดงต้อนรับอาคันตุกะชาวต่างประเทศที่บ้านนายทิม โชตนา ใช้วงปี่พาทย์ผสมเครื่องสายบรรเลงเพลงทำนองลาวประกอบการแสดง หลังจากนั้นจึงได้ประดิษฐ์ "ระบำชาวเขาเผ่าอาซา" ขึ้นอีกชุดหนึ่ง ใช้วงปี่พาทย์ผสมเครื่องสายบรรเลงประกอบเช่นเดียวกัน

ปี พ.ศ. ๒๕๑๔ กรมศิลปากรได้มาเปิดโรงเรียนนาฏศิลป์ขึ้นที่จังหวัดเชียงใหม่ นางสาวประนอมทองสมบุญ ผู้อำนวยการคนแรก ได้เรียนเชิญ นางสมพันธ์ โชตนา เข้ามาเป็นผู้ชำนาญการสอนนาฏศิลป์พื้นเมือง นางสมพันธ์ โชตนา ได้นำการแสดงในคุ้มพระราชชายาเจ้าดารารัศมีมาถ่ายทอดให้คณะครูนาฏศิลป์ไทย รวมทั้งชุดระบำชาวเขาที่ประดิษฐ์ขึ้นด้วย

ความเป็นมาของเพลงระบำชาวเขา (อีโก้-ลีซอ)

ในปี พ.ศ. ๒๕๒๗ วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ ได้รับมอบหมายจากจังหวัดเชียงใหม่ให้จัดการบรรเลงและการแสดงถวายหน้าพระที่นั่งเนื่องในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จพระราชดำเนินงานสายใจไทย ซึ่งกองทัพอากาศที่ ๓ จัดถวายในวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๗ ณ ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นช่วงเวลาที่นายมงคล บุญวงศ์ ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ ได้มีดำริให้จัดการบรรเลงดนตรีพื้นเมืองวงใหญ่ขึ้น โดยใช้ชื่อว่า "วงลานนามหาสุริยางค์" บรรเลงและแสดงถวายหน้าพระที่นั่ง

การแสดงระบำชาวเขาได้ถูกกำหนดให้เป็นการแสดงที่จัดขึ้นถวายทอดพระเนตรอีกชุดหนึ่งในช่วงนี้ เจ้าสุนทร ณ เชียงใหม่ ผู้ชำนาญการสอนดนตรีพื้นเมืองร่วมกับนายสิริชัยชาญ พักจำรูญ (ครูช่วยราชการ) ได้นำวงปี่พาทย์ กับวงดนตรีพื้นเมือง(สะล้อ,ซึง) มาบรรเลงประกอบการแสดง โดยใช้เพลงลำเนียงลาว ประกอบด้วย

- เพลงฝั่งโขง
- เพลงสร้อยลำปาง ท่อน ๑
- เพลงสร้อยลำปาง ท่อน ๒
- เพลงโสมส่องแสงชั้นเดียว ท่อน ๑
- เพลงโสมส่องแสงชั้นเดียว ท่อน ๓

ในการนี้ ได้เรียนเชิญคุณครูมนตรี ตราโมท ผู้เชี่ยวชาญดนตรีไทยกรมศิลปากรขึ้นมากำกับดูแลการบรรเลงและการแสดงดังกล่าว การแสดงระบำชาวเขา เป็นชุดหนึ่งในรายการแสดง หลังจากได้ดูการฝึกซ้อมแล้ว ครูมนตรี ตราโมท ได้ปรารภขึ้นว่า ระบำชาวเขาบรรจุเพลงซึ่งไม่ใช่เพลงของชาวเขา ถ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงถามจะกราบบังคมทูลว่าอย่างไร นายมงคล บุญวงศ์ ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ จึงเรียนถามว่า "จะอย่างไรขอรับ" คุณครูมนตรีตอบว่า "ไม่เป็นไรเดี๋ยวจะคิดให้" ขอให้ไปหาเพลงชาวเขามาให้ฟัง ประจวบกับเวลาก่อนหน้านั้นครูธีรยุทธ วงศ์รี ได้ชักชวนครูสังเวียร ทองคำ ขึ้นไปเที่ยวเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการละเล่นและการดนตรีตามประเพณีของชนชาวเขาเผ่าต่างๆ และบันทึกเสียงดนตรีของชาวเขาเผ่าอีโก้-ลีซอไว้ คุณครูมนตรีจึงได้ขอเทปดังกล่าวของครูธีรยุทธมาฟัง (จากคำบอกเล่าของอาจารย์วัฒนา โกศินานนท์ และคุณดนตรี ตราโมท บุตรของครูมนตรี ตราโมท ว่า เมื่อครูมนตรี ตราโมท ได้รับเทปเพลงแล้วได้ขอให้ทุกคนออกไปจากห้องนั้น ท่านใช้เวลา

ประมาณ ๑๐ นาที จึงออกมาจากห้องโดยมีโน้ตเพลงระบำชาวเขา (อีโก้-ลีซอ) ที่สมบูรณ์เสร็จเรียบร้อย พร้อมจะฝึกซ้อม ....(นางกษภรณ์ ตราโมท ผู้สัมภาษณ์)

ในตอนเย็นวันเดียวกัน ครูในหมวดวิชาปีพาทย์ขณะนั้นถูกเรียกตัวด่วนให้มาต่อเพลงระบำชาวเขา ที่บริเวณหน้าโรงละครวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ คณะบุคคลที่เกี่ยวข้องขณะนั้นประกอบด้วย

นายมงคล	บุญวงศ์	ผู้อำนวยการ
เจ้าลุงสุนทร	ณ เชียงใหม่	
คุณครูประเวช	กุ่มท	ผู้สังเกตการณ์
ครูสว้าง	สอนเสนาะ	ผู้สังเกตการณ์
ครูธีรยุทธ	ยวงศรี	ผู้สังเกตการณ์
ครูสังเวียร	ทองคำ	ผู้สังเกตการณ์
ครูกลม	โกศินานนท์	ผู้สังเกตการณ์
ครูวัฒนา	โกศินานนท์	ผู้สังเกตการณ์
ครูปรีชา	งามระเบียบ	ผู้สังเกตการณ์
ครูอินทะ	แจ้งชัด	ผู้สอบทานโน้ตสากล
นายอนุชาติ	วรรณมาศ	ผู้บรรเลงปีพาทย์
นายธงชัย	ถาวร	ผู้บรรเลงปีพาทย์
นายถาวร	หัสดี	ผู้บรรเลงปีพาทย์
นายชุมพล	คุณยศยิ่ง	ผู้บรรเลงปีพาทย์
นายวสันต์	ใบจิว	ผู้บรรเลงปีพาทย์
นายอนันต์	ญาณภาพ	ผู้บรรเลงปีพาทย์
นายพิบูลศักดิ์	วิจิตรกะ	ผู้บรรเลงปีพาทย์
นายเชวงศักดิ์	โพธิสมบัติ	ผู้ควบคุมวงลานนามหาดุริยางค์
นายรักเกียรติ	ปัญญาศ	ครูคุมฝึกซ้อมวงดนตรีพื้นเมือง

สาเหตุที่ต่อเพลงให้วงปีพาทย์ก่อนก็เพื่อความสะดวกรวดเร็วประการหนึ่งและเพื่อความถูกต้องชัดเจนของเสียง ตรงตามโน้ตเพลง ที่คุณครูมนตรีได้บันทึกไว้อีกประการหนึ่ง รวมทั้งได้อธิบายวิธีการตีกลองกำกับจังหวะหน้าทับของเพลง จากนั้นในวันรุ่งขึ้นจึงให้วงปีพาทย์นำไปขยายผลสู่ครู และผู้บรรเลงวงลานนามหาดุริยางค์ (วงเครื่องสายไทยผสมวงดนตรีพื้นเมือง)

จากเหตุการณ์ดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาอันเป็นเลิศทางด้านดนตรี โดยเฉพาะด้านการประพันธ์เพลงของครูมนตรี ตราโมท ที่ใช้เวลาเพียงชั่วครู่สามารถฟังและจับท่วงทำนองสำเนียงดนตรีแท้ของชาวเขานำมาร้อยเรียง จัดลำดับความช้า – เร็วของท่วงทำนองเพลง เพื่อใช้ในการแสดงได้อย่างล้าลึก โดยเฉพาะหากใช้เครื่องดนตรีพื้นเมืองมาบรรเลงเข้ากับทำนองที่ผู้แสดงแต่งกายด้วยชุดชาวเขาเผ่าอีโก้ ลีซอ ฯลฯ แล้วทำให้ผู้ชมเกิดจินตนาการราวกับได้ขึ้นไปสัมผัสบรรยากาศบนยอดดอย อันเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของชาวเขาด้วยท่วงทำนองเพลงที่มีความสนุกสนาน ร่าเริง ความอ่อนหวาน เยือกเย็นอย่างบริสุทธิ์ของเสียงขลุ่ย ประกอบกับลีลาท่าเต้นของผู้แสดงที่เน้นการเลียนท่าทางอันแสดงออกอย่างเป็นธรรมชาติตามวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ซึ่งเมื่อได้ฟังทั้งเพลงดนตรีพร้อมกับชมการแสดงระบำในชุดดังกล่าวจะทำให้เห็นถึงความสมบูรณ์แห่งผลงานการสร้างสรรค์ชุดการแสดง อันสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นเลิศ ความเป็นอัจฉริยภาพด้านการประพันธ์ดนตรีที่นอกเหนือไปจากเพลงไทย สมกับที่ได้เคยมีผู้ให้ฉายาด้วยความเคารพไว้ว่า “เจ้าแห่งเพลงระบำ” ดังที่ปรากฏในเพลงระบำชาวเขานี้

ระบำฟ้อนดวงดอกไม้

ระบำฟ้อนดวงดอกไม้ หรือ ฟ้อนมาลัย เป็นการแสดงชุดหนึ่งที่มีลักษณะท่าฟ้อนรำเป็นแบบภาคเหนือของประเทศไทย มีความหมายบรรยายถึงหญิงสาวชาวเหนือ นำพวงมาลัยซึ่งร้อยด้วยดอกไม้ที่มีกลิ่นหอมไปถวายเป็นพุทธบูชา ถวายแด่เจ้านาย อันเป็นที่เคารพ หรือมอบแก่ชายหนุ่มผู้ใดตนนั้นหมาย เพื่อเป็นการแสดงความเคารพ มอบความรักความสดชื่นแก่กันและกัน

ครูมนตรี ตราโมท ได้ประดิษฐ์เพลงฟ้อนดวงดอกไม้พร้อมบทร้อง สำหรับแสดงแทรกในละครเรื่องพญาผานอง เข้ากับทำนองเพลงดวงดอกไม้ของเชียงใหม่ ซึ่งสมัยหลังๆ นี้มักจะเรียกกันว่าน้อยใจยา โดยเลียนลักษณะกลอนของเก่า ดังบทต่อไปนี้

เพลงฟ้อนดวงดอกไม้

ชมดอกไม้แบ่งบานสลอน	ฝูงภมรระว่อนไผ่หา
ดอกพิภุขี้ส่นจำปา	ลมพัดพารำเพยขจร
เกดกระดินส่งกลิ่นหอมฟุ้ง	กำจายจรวงระรื่นเกสร
จันทร์นักษะพ้อช่างล่อภมร	ให้หลงเริงร้อนบินว่อนตอม
ไธ้ดอกไม้ก็ไฉ่ใช้กลิ่น	อวดประทีนที่แสนสุดหอม
เร้าฤทัยเราให้ไผ่ดอม	ช่างน่าถนอมจริงหนอ
พวงดอกไม้ก็ไม่งามเท่า	พัคตร์แม่เจ้าแม่ท้าวคำปิ่น
ล้ำรวยเลิศช่างเจิดโฉมฉิน	บมีมลทินทั่วสรรพางค์
กลิ่นดอกไม้ก็ไม่ระรื่น	หอมชุ่มชื่นเท่าคุณพระนาง
ข้าเจ้ารักดีบมีจิตจาง	จนชีวิตวางวายเนอ

รายชื่อนักแสดง

เด็กหญิงชุตริรัตน์	อุ้นใจ
เด็กหญิงอสมมา	อัญญพวงศ์
เด็กหญิงนุชรา	อ่อนดา
เด็กหญิงภัทริรา	ยกย่อง
เด็กหญิงนุชรินทร์	เลิศศิริขจร
เด็กหญิงสรวียา	ชมจินดา
เด็กหญิงพนิดา	ปวงนุผา
เด็กหญิงนภสร	จันทร์ประเสริฐ

รายนามผู้ฝึกซ้อมการแสดง

รศ. ฉันทนา	เอี่ยมสกุล
กุลธิดา	ธนบุรี

เพลงพม่าห้าท่อน ๓ ชั้น

เพลงพม่าห้าท่อนเป็นเพลงลูกล่อลูกชดประเภทยืน จากหลักฐานเดิมตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๑ ขึ้นไป จนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา การขับเสภาไม่มีเครื่องดนตรีอย่างใดบรรเลงประกอบเลย ต่อเมื่อถึงสมัยรัชกาลที่ ๒ ทรงเห็นว่าการขับเสภาที่ไม่มีดนตรีแทรกเพลงนั้น คนขับเสภาเหน็ดเหนื่อยเพราะไม่มีโอกาสพัก จึงโปรดเกล้าฯ ให้มีวงปี่พาทย์บรรเลงประกอบ มีทั้งเพลงร้องให้ปี่พาทย์รับ และบรรเลงเพลงหน้าพาทย์ตามท้องเรื่องเหมือนอย่าง บรรเลงประกอบการแสดงละครทุกประการ ครั้นต่อมาราวต้นรัชกาลที่ ๓ การร้องเพลงและบรรเลงดนตรีประกอบ เสภาจึงเปลี่ยนไปเป็นร้องเพลง ๒ ชั้นต่างๆ ตามแต่บทกลอนจะอำนวยให้ เกิดเป็นกฎบัญญัติอย่างหนึ่ง คือ เพลงที่จะ ร้องส่งให้ปี่พาทย์รับเป็นเพลงแรก ใช้เพลงพม่าห้าท่อน เพลงที่ ๒ เพลงจะเซ่หางยาวที่ ๓ เพลงสี่บทและที่ ๔ เพลง บูลัน ต่อจากนี้ไปไม่มีกำหนด สมัยปลายรัชการที่ ๓ เริ่มนิยมการแต่งเพลงต่างๆ ขึ้นเป็นอัตรา ๓ ชั้นแทบทั้งสิ้น เพลงร้องประกอบเสภาก็เป็น ๓ ชั้น รวมทั้งเพลงพม่า ๕ ท่อนนี้ด้วย

มาในสมัยรัชกาลที่ ๔ มีความนิยมการประชันขันแข่งการบรรเลงเพลงไทยกันมากขึ้น เพลงพม่า ห้าท่อน ๓ ชั้นถูกนำไปประดิษฐ์กันต่อไปหลายทาง จนถึงสมัยรัชกาลที่ ๖ สมเด็จฯ เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต ได้ทรงประดิษฐ์เพลงพม่าห้าท่อนเป็นเพลงเถาอีกแบบหนึ่ง ในการบรรเลงเพลงพม่าห้าท่อน ๓ ชั้นในวันนี้ วงดนตรี เครื่องสายผสมปี่พาทย์ของโรงเรียนเทพศิรินทร์ได้บรรเลงเพลงพม่าห้าท่อน ๓ ชั้น ทางเพลงหนึ่งของครูมนตรี ตราโมท

บทร้องพม่าห้าท่อน ๓ ชั้น

เดินทางมาในหว่างกระถางไม้	ดอกใบรุกขชาติดาดำดิน
ลมหวนเกสรเมื่อก่อนคืน	ขึ้นขึ้นชุกกลิ่นถวิลใจ
จำปาเทศเกิดแก้วพิกุลแกม	ยี่สุ่นแซมสายหยุดพุดไสว
พะยอมยงค์ดัดทรงสมละไม	ชั้นในไว้กรงสาธลิกา
นกแก้วจับคอนแล้วนอนเฉย	เจ้าแก้วเอ๋ยสาวรักเจ้าหนักหนาฯ

(จากเสภา เรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนที่ ๑๗ ขุนแผนขึ้นเรือนขุนช้างได้นางแก้วกิริยา)

รายชื่อผู้บรรเลงวงเครื่องสายผสมปี่พาทย์
โรงเรียนเทพศิรินทร์

ชื่อ - สกุล		เครื่องดนตรี
นายสุรพงษ์	บ้านไกรทอง	ซอสามสาย
เด็กชายกวีฉัตร	วงศ์พยัคฆ์	ซอด้วง
นายคณิน	โชติวรวัตร	ซอด้วง
นายพรพงษ์	สีลายงค์	ซออู้
นายกษม	ทับงาม	ซออู้
นายคณศ	โชติวรวัตร	จะเข้
เด็กชายเชิดศักดิ์	จารุรัตนานนท์	จะเข้
นายชัยวุฒิ	อินทะพงษ์	ขลุ่ย
เด็กชายพรภวิชัย	ชุมนี้	ขลุ่ย
นายธีรพัฒน์	สันตะจิตต์	ระนาดเอก
เด็กชายเวสรัช	สืบแสง	ระนาดทุ้ม
นายวุฒิพงศ์	เถาวัลดดา	ระนาดเอกเหล็ก
นายคาถา	นาคทับ	ระนาดทุ้มเหล็ก
นายศุภณัฐ	นุตมากุล	ฆ้องวงใหญ่
นายกฤษกมล	เกตุแก้วมณี	ฆ้องวงใหญ่
เด็กชายเอกวัตร	สุขสา	ฉิ่ง
เด็กชายธนพนธ์	อุทก	ฉาบ
เด็กชายชนาธิป	ยัมชลิบ	กรับ
เด็กชายศุภวิช	จุฬาทิพย์	โหม่ง
เด็กชายเมธัส	มาสูงทรง	กลองแขก
เด็กชายอดิรุจ	อมรสังข์	กลองแขก
นายธเนศ	ชิตท้วม	เครื่องภาษา
เด็กชายเฉลิมพันธุ์	ภาวิชา	เครื่องภาษา
นายสุริยพงษ์	บุญโกลม	นักร้อง

ผู้ควบคุมและฝึกซ้อม

อาจารย์ประกาศิต	ยังคง	ผู้อำนวยการโรงเรียนเทพศิรินทร์
อาจารย์นันทพร	ผ่องพุฒิ	หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
อาจารย์อาทร	ธนวัฒน์	หัวหน้างานดนตรีไทย โรงเรียนเทพศิรินทร์
อาจารย์สุรางค์	ดุริยพันธุ์	
คุณครูนิกร	จันทศร	
คุณครูบรรเลง	ชิตท้วม	

ระบำชุมนุมเผ่าไทย

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๔ กรมศิลปากรได้จัดการแสดงละครประวัติศาสตร์ เรื่องอนุภาพแห่งความเสียสละ บทประพันธ์ของ ฯพณฯ พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ ซึ่งมีระบำชุมนุมเผ่าไทยเป็นฉากนำ กล่าวถึงการรวมชาวไทยในดินแดนสุวรรณภูมิ เริ่มด้วยชาวไทยในภาคกลางไทยลานนา ไทยใหญ่ไทยล้านช้าง ไทยสิบสองจุไทย และไทยอาหม ครุมนตรี ตราโมท ผู้เชี่ยวชาญดนตรีไทยและศิลปินแห่งชาติเป็นผู้ทำนองเพลง นางลมุล ยมะคุปต์ ผู้เชี่ยวชาญการสอนนาฏศิลป์ไทย ประดิษฐ์ทำรำ

บทร้องเพลงชุมนุมเผ่าไทย

นี่พี่น้องของเราไทยลานนา	อยู่ด้วยกันนานมาแต่ก่อนเก่า
ได้ร่วมแรงร่วมใจสร้างไทยมา	เป็นพงศ์เผ่าญาติสนิทและมิตรแท้
นี่ไทยใหญ่อยู่ใกล้ๆทางทิศเหนือ	เป็นชาติเชื้อพี่ชายของไทยแน่
ยังรักษาความเป็นไทยไม่ผันแปร	ขยายแผ่สาขาตระกูลไทย
นี่คือไทยล้านช้างอยู่ข้างเคียง	เคยร่วมเรียงอยู่เป็นสุขทุกสมัย
แม่น้ำโขงกั้นเขตประเทศไว้	แต่ไม่กั้นดวงใจที่รักกัน
นี่พี่น้องชาวสิบสองจุไทย	เป็นพี่ใหญ่แน่แท้ไม่แปรผัน
ต้นเชื้อสายไทยน้อยแหล่งสำคัญ	ครั้งสมัยดึกดำบรรพ์ขุนบรม
พี่น้องพวกสุดท้ายที่เข้ามา	ก็เป็นไทยชื่อว่าไทยอาหม
ล้วนเลือดเนื้อเชื้อไทยใฝ่นิยม	ให้อาณาประชาคมไทยสมบูรณ

รายชื่อนักแสดง

เด็กหญิงจิรัชยา	บุญประมวณวิทย์	เด็กหญิงจันทกานต์	อุเอกิ
เด็กหญิงพัชริดา	วัชรินทร์	เด็กหญิงกรรณก	รักษาสกุลวงศ์
เด็กหญิงณิชา	อัญนพวงศ์	เด็กหญิงณัฐกานต์	อินทประเทศ
เด็กหญิงชนรรค์พร	เมฆมหารณพ์	เด็กหญิงชนัญดา	ภัทรพิทักษ์
เด็กหญิงพรวิมล	ศรีรุ่งโรจน์เจริญ	เด็กหญิงพิจิตรา	แช่ลี
เด็กหญิงหทัยภัทร	ชำนานเมือง		

รายนามผู้ฝึกซ้อมการแสดง

รศ. จันทนา	เอี่ยมสกุล
กุลธิดา	ธนบุรี

เพลงขอมทรงเครื่อง (เถา)

เมื่อปลาย พ.ศ. ๒๔๗๒ ครูมนตรี ตราโมท ได้แต่งเพลงเขมรเอบางขึ้นเป็นอัตรา ๓ ชั้น โดยประดิษฐ์ทำนองให้เป็นสำเนียงเขมรอีกแบบหนึ่ง ได้ทดลองฝึกซ้อมดูเป็นการภายใน เพื่อจะนำออกบรรเลงสู่ประชาชนต่อไป แต่ในระยะนั้นเอง (ต้น พ.ศ. ๒๔๗๓) ก็ได้ทราบว่า พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชนิพนธ์เพลงเขมรเอบาง (เพลงเดียวกัน) ขึ้นเป็น ๓ ชั้น และตัดลงเป็นชั้นเดียว ทรงตั้งชื่อว่า "เพลงเขมรละออองค์" ครูมนตรี ตราโมท เห็นว่าเมื่อเป็นเช่นนี้ก็มิบังควรที่เพลงเขมรเอบางที่แต่งไว้จะนำออกบรรเลงต่อไป จึงระงับเพลงนี้เสีย ขอร้องให้ผู้ที่ต่อเพลงนั้นไว้จงดลเสียให้สิ้น (ทั้งๆที่จวนจะเอาไปบรรเลงในวันประสูติของสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน ที่วังแดงอยู่แล้ว)

ครั้นต่อมาถึง พ.ศ. ๒๔๗๔ วงมโหรีหลวง ซึ่งต้องบรรเลงส่งวิทยุกระจายเสียงเป็นประจำ จะขับร้องและบรรเลงเพลงขอมทรงเครื่องเถา ส่งวิทยุกระจายเสียง ครูมนตรี ตราโมท จึงนำเพลงขอมทรงเครื่อง ๒ ชั้น ซึ่งเป็นเพลงสำหรับร้องส่งในการแสดงละครมาแต่โบราณมาแต่งขึ้นเป็นอัตรา ๓ ชั้น โดยนำสำนวนการดำเนินทำนองสำเนียงเขมรที่ได้เคยแต่งไว้ในเพลงเขมรเอบางที่ล้มเลิกไปนั้นมาดัดแปลงแก้ไข ใช้ในเพลงขอมทรงเครื่อง ๓ ชั้นนี้เกือบตลอดเพลง พร้อมทั้งตัดลงเป็นชั้นเดียวอีกอัตราหนึ่ง เพื่อบรรเลงรวมกับของเก่าได้ครบเป็นเถา ความหมายของเพลงนี้เป็นการไว้ส่งอำยของในเดชอำนาจของตน

ส่วนลูกหมดที่บรรเลงต่อท้ายเพลงนั้น ครูมนตรี ตราโมท เห็นว่าทำนองลูกหมดเพลงหนึ่งซึ่งหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปะบรรเลง) ได้แต่งไว้ มีสำเนียงทำนองรับกันกับเพลงขอมทรงเครื่องนี้ได้อย่างสนิทสนม ท่านจึงขอนำมาใช้เป็นลูกหมดประจำเพลงนี้

บทร้องเพลงขอมทรงเครื่อง

คิดแล้วจึงสั่งนักคุ้ม	เจ้าจงอยู่ควบคุมทัพใหญ่
ตัวจะปลอมแปลงไป	กระทั้งสุโขทัยธานี
จะแต่งกายให้เหมือนคนไทย	เล็ดลอดออกไปสมถวิล
ลี้ลับเหมือนกับภูตำดิน	คงจะได้เสร็จสิ้นดังจินดา
แล้วจึงจัดแจงแต่งกาย	ให้ละม้ายมั่นไทยเช่นว่า
เลือกสรรอาวุธศาสตรา	ซ่อนในกายาเรียบร้อย
มุ่นเกล้าเมาฬีวิธีใหม่	เหมือนอย่างแบบไทยใช้สอย
จึงรีบเสียวลดสะกดรอย	ไต่ด้อยติดตามพระร่วงไปฯ

(บทละครเรื่องพระร่วง พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๖)

เพลงม่านมงคล

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๕ กรมศิลปากรได้ปรับปรุงละครพันทาง เรื่อง ราชาริราช ตอนสมิงพระรามอาสา ออกแสดงให้ประชาชนชม ในการปรับปรุงนี้ได้นำเอาบทละครของเจ้าคุณพระประยูรวงศ์กับบทคอนเสิร์ตของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์มาเป็นหลัก ครูมนตรี ตราโมท มีหน้าที่พิจารณาแก้ไขและบรรจเพลง เมื่อถึงตอนแต่งงานสมิงพระรามกับพระราชธิดาเจ้าอังกะ ครูมนตรีได้แต่งขึ้นทั้งทำนองและบทร้อง ตั้งชื่อว่า ฟ้อนม่านมงคล (ม่านหมายถึงพม่า) บทร้องของเพลงม่านมงคลที่ครูมนตรีแต่งว่าดังนี้

เพลงม่านมงคล

ปวงข้าเจ้าเหล่าราชนาฏกร	ขอฝ่ายพื่อนระบำบรรพด้วยहरษา
สมโภชองค์อุปราชราชธิดา	ในมหาพิธีดีดีย์
ด้วยเดชะบารมีปิตุสวีย์	อันไพบุลย์พูนพิพัฒน์นิรันดร์ดิย
จึงอุบัติอุปราชชาติชาญชัย	อรไทพระธิดาศรีธานี
ขอคุณพระพุทธเจ้า	จูงมาปกเกล้าเกศ
พระธรรมเลิศล้ำธำตรี	พระสงฆ์ทรงศรีวิสุทธิญาณ
ขอโปรดประสาท	อุปราชธิดี
พระราชบุตร	วรรณางนคราญ
ทรงสบสุขศรี	ฤดีสำราญ
ระรื่นชื่นบาน	วรกายสกนธ์
พวงเหล่าพาลา	ไม่กล้าประจัญ
ต่างหวนพริ้นตน	เกรงพระบารมี
ประสงคฺสิ่งใด	เสร็จได้ดังฤดี
สถิตเด่นเป็นศรี	อังวะนครา

รายชื่อผู้บรรเลงวงมโหรี โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา

นายฉัตรชัย	ฟิ่งทองคำ
นางสาวณัฐพร	เถาลัดดา
นางสาวกฤษณี	คำนึ่งสิทธิ
นายภัทรกร	กาบิล
นายพชชากร	ทิพยาทร
นายณยศ	สาตจันพงษ์
นายเอกรักษ์	ปิ่นมรกต
นายธนาต	แสงทวิวรรณ
นางสาวณัฐสร	ลีลิตนภานันท์
นางสาวสรวรยา	ทับแสง
นางสาวสุชาดา	จันทร์สงเคราะห์
เด็กหญิงภัทริน	พันธุ์มิตร
นางสาวกมลวรรณ	ม่วงสุข
เด็กหญิงวิชา	โสภณพัฒนา
นางสาววิศรา	จงกำโชค
นางสาวภัทริษา	สยามพันธ์

เพลงโสมส่องแสง

เพลงโสมส่องแสงเป็นเพลงที่แต่งขึ้นจากเพลงลาวดวงเดือน และตั้งชื่อขึ้นใหม่ โดยเปลี่ยนความหมายของชื่อเพลงอันเป็นมูลเดิม มีรายละเอียดดังนี้

ในสมัยปลายรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นสมัยที่ดนตรีไทย โดยเฉพาะปี่พาทย์ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย ตามบ้านท่านผู้มีบรรดาศักดิ์และวัดวาอารามต่างก็มีวงปี่พาทย์เป็นประจำกันมากมาย เจ้านายหลายพระองค์ก็ได้มีวงปี่พาทย์ประจำวัง มีครูบาอาจารย์ไว้ฝึกสอนปรับปรุง คิดประกวดประชันกัน อย่างเอาจริงเอาจัง เช่น สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต ก็มีวง "วังบางขุนพรหม" พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งขณะนั้นยังดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร ก็มีวงปี่พาทย์เรียกกันว่า "วงสมเด็จพระบรม" และพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นพิชัยมหินทรโรดม ก็มีวงปี่พาทย์วงหนึ่ง เรียกกันว่า "วงพระองค์เพ็ญ" แต่ละวงล้วนมีนักดนตรีที่มีฝีมือล้ำเลิศทัดเทียมกัน กรมหมื่นพิชัยมหินทรโรดม นั้น นอกจากจะทรงสนพระทัยในวงปี่พาทย์ของพระองค์เยี่ยงท่านเจ้าของวงอื่นๆ แล้ว ยังทรงเป็นนักแต่งเพลงขึ้นดีด้วยพระองค์หนึ่ง กรมหมื่นพิชัย โปรดทำนองและลีลาร้องสักล่าวเพลงลาวดำเนินทรายของเก่าเป็นอันมาก เมื่อคราวที่เสด็จตรวจราชการ (ดูเหมือนจะเป็นทางภาคอีสาน) ซึ่งใช้เกวียนเป็นพาหนะ ระหว่างที่ประทับแรมอยู่กลางทาง จึงทรงแต่งเพลงให้มีทำนองเป็นสำเนียงลาวขึ้นเพลงหนึ่ง โดยมีลีลาแบบเพลงลาวดำเนินทรายเพื่อเป็นคู่กัน ประทานชื่อว่า "เพลงลาวดำเนินเกวียน" เพื่อเป็นอนุสรณ์ในการเสด็จนั้น และให้นำทับลาวตีประกอบ นอกจากจะทรงแต่งทำนองเพลงขึ้นแล้ว ก็ยังทรงพระนิพนธ์ทำนองขึ้นประจำกับเพลงนี้ด้วย

เมื่อนำออกมาร้องและบรรเลง ก็ได้รับความนิยมจากวงดนตรีอย่างแพร่หลาย แต่เนื่องจากบทร้องนี้ขึ้นต้นว่า "โอ้ละหนอ ดวงเดือนเอย" และตอนที่จบบทท่อน ก็มักมีคำว่า "ดวงเดือน" ผู้ที่มีได้อยู่ใน "วงพระองค์เพ็ญ" เมื่อต่อหรือจดจำมาร้องและบรรเลง จึงเรียกชื่อเพลงนี้ว่า "เพลงลาวดวงเดือน" และก็ได้เรียกกันมาดังนี้จนฝังตัวสนิทแน่นกับทำนองเพลง ใคร ๆ ที่ได้ยินได้ฟังก็เรียกว่าลาวดวงเดือนกันทั้งนั้น แม้ท่านเจ้าของจะทรงตั้งชื่อไว้แล้วว่า "ลาวดำเนินเกวียน" ก็ไม่มีผู้ใดเรียกตาม จึงเป็นอันยุติได้ว่า เพลงนี้ชื่อ ลาวดวงเดือน เช่นเดียวกับกับเพลงเขมรไทรโยคที่เคยกล่าวมาแล้ว ซึ่งไม่มีใครเรียกว่าเขมรกล่อมลูกเลย

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔ ครูมนตรี ตราโมท ได้นำทำนองเพลงลาวดวงเดือน อันเป็นเพลงในอัตรา ๒ ชั้นนี้ มาแต่งขยายขึ้นเป็นอัตรา ๓ ชั้น และตัดลงเป็นอัตราชั้นเดียวเพื่อบรรเลงร่วมกับ ๒ ชั้นของกรมหมื่นพิชัยฯ ได้ครบเป็นเพลงเถา โดยยึดสำเนียงลาวอันเป็นพื้นเดิมไว้ พร้อมกันนี้ก็ได้นำบทร้องขึ้นสำหรับร้องเป็นประจำกับทำนองเพลงทั้ง ๓ ชั้น ๒ ชั้น และชั้นเดียว แต่การแต่งของครูมนตรี ตราโมท ได้แก้ไขเฉพาะทำนองร้องเล็กน้อย คือ ของเดิมของกรมหมื่นพิชัยฯ นั้น ทำนองเพลงท่อน ๓ ใน ๔ จังหวะต้น (หน้าทับสองไม้) ทั้งร้องและรับทรงกำหนดไว้ให้กลับซ้ำเป็น ๒ ครั้ง แต่เมื่อครูมนตรี ตราโมท ได้แต่งทำนองร้องขึ้นเป็น ๓ ชั้น พิจารณาแล้วก็เห็นว่าถ้าจะให้ร้องทำนองตอนนั้นซ้ำเป็น ๒ ครั้งอย่างเดิม ก็ดูจะยืดเยื้อไป จึงตัดให้ร้องแต่เพียงครั้งเดียว แล้วดำเนินทำนองตอนท้ายติดต่อไปเลย เมื่ออัตรา ๓ ชั้นได้แก้ไขดังนี้แล้ว ทำนองร้อง ๒ ชั้นและชั้นเดียว ก็ต้องให้เป็นไปตามแบบเดียวกัน จึงจะเข้าชุดเป็นเถากันได้ ส่วนทำนองดนตรีที่รับ คงซ้ำ ๒ ครั้ง ตามเดิมตลอดทั้งเถาแล้วก็ตั้งชื่อใหม่ว่า "เพลงโสมส่องแสง" โดยเปลี่ยนจากความหมายชื่อเพลงเดิมที่เรียกว่า "ลาวดวงเดือน" โดยใช้บทร้อง ดังต่อไปนี้

เนื้อร้องเพลงโสมส่องแสง

โอ้ว! แสงโสมส่อง	ผ่องทวนภากาศ
แจ่มใสไพศาล	สุกสะอาดลลอลตา
ผ่องแผ้วแพร่วิรมี	สาตรังสีสว่างหล้า
ใสสดหมดเมฆา	อวดอาภาเมื่อคืนเพ็ญ
ทรงกลดโรจน์รุ่งพร้อย	งามหยดย้อยลอยดวงเด่น
ช่างงามแท้แท้ (เอ๋ย) ยามเพ็ญ	ส่องแสงเย็นยวนอารมณ์
แสงเจิดเจิดฉวี	ส่องแสงศรีสีชวนชม
บ่มีแสงใดสวยสม	ไผ่นิยมเยี่ยงรัชนี
กระนั้นนอกระตายน้อย	จึงเฝ้าชมม้วยมุงศศิ
กระต่ายชะเง้อ (เอ๋ย) บ่มี	จิตไมตรีตอบเลยเอ๋ย
โอ้อ้อ	จันทร์หาเอ๋ย
เชิญเมตตา	กรุณากระตายน้อย
เสียแรงหวัง	เฝ้าตั้งตาคอย
มิเอื้อมอาจสอย	สอยมาชมเอ๋ย
อกซ้อน	สะท้อนจิตหา
เฝ้าแต่เบิ่งดูฟ้า (ละเนอ)	เศร้าอารมณ์
พุ่มฟอกกตรม	ระทมใจเอ๋ย
หนาวจับจิตหนาว	ยิ่งหนาวราวไข
หนาวที่ไม่	สมใจหมายเชย
น้ำค้างพร่างพรหม	ซำลมร่ำเพย
หนาวใจไร้เชย	ชมละเนอ
โอ้อ้อของซ้อยเอ๋ย	อย่าเพิ่งคล้อยเคลื่อนคลา
อย่าด่วนแผ่เมฆา	อยู่ให้ช้าชมเอ๋ย
ถึงแม้ไม่สมใจหวัง	ขอพอดังตาชม
ให้ชื่นอารมณ์	หายตรมอุราเอ๋ย
เบิ่งแสงโสมส่อง	แสงผุดผ่องพอดา
ชูขึ้นชีวา	ของข้าคงเอ๋ย
เราละเนอ	

การบรรเลงและขับร้องในวันพิธีเปิดป้ายบ้านศิลปินแห่งชาติ : ครูมนตรี ตราโมท ในวันที่ ถือเป็นวันพิเศษยิ่ง จึงได้เรียนเชิญคุณครูเลื่อน สุนทรวาทิน ผู้ที่ต่อทางร้องเพลงโสมส่องแสงนี้เป็นคนแรกกับครูมนตรี ตราโมท ปัจจุบันคุณครูเลื่อน อายุถึง ๙๘ ปี และคุณครูก็ัญญา โรหิตาจล เป็นผู้ต่อเพลงโสมส่องแสงเป็นคนสุดท้ายกับครูมนตรี ตราโมท ปัจจุบันอายุ ๖๒ ปี มาร้องสลับกัน ส่วนวงดนตรีที่บรรเลง คือ วงดุริยางค์ไทย สำนักการสังคีต กรมศิลปากร

ประวัติ ครูเลื่อน สุนทรวาทิน

ครูเลื่อน สุนทรวาทิน เกิดวันที่ ๑๓ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๓ ที่บ้านมอญบางไผ่ไก่อ้นบุรี (ปัจจุบันเป็นส่วนหนึ่งของมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา) เป็นบุตรของพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) และคุณหญิงเรือน สุนทรวาทิน มีพี่น้องร่วมบิดามารดา ๓ คน

ครูเลื่อน สุนทรวาทิน ศึกษาวิชาสามัญจากโรงเรียนศึกษานารี ซึ่งต่อมาได้แลกเปลี่ยนที่กับโรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ครูได้ศึกษาอยู่จนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ อันเป็นชั้นสูงสุด ด้วยความอยากรู้ภาษาอังกฤษ จึงไปเรียนที่โรงเรียนช่างตากูส โดยเรียนครึ่งวันและช่วยสอนภาษาไทยให้กับนักเรียนโรงเรียนนี้ครึ่งวัน เรียนตามหลักสูตรวิชาภาษาอังกฤษอย่างจริงจัง จนสอบได้ Certificate ด้วยเหตุนี้จึงมีความรู้สามัญดีมาก เมื่อเปรียบเทียบกับคนรุ่นเดียวกันแล้ว ซึ่งมีโอกาสศึกษาเล่าเรียนหนังสือถึงระดับมัธยมศึกษาน้อยมาก

ส่วนวิชาดนตรีไทยและวิชาศิลปะนั้น ได้รับการศึกษาอย่างดีโดยสั่งสอนอย่างจริงจังของพระยาเสนาะดุริยางค์ผู้เป็นบิดา จนมีความรู้ซึมซับเข้าไปในสายเลือด ดังโบราณกล่าวไว้ว่า ลูกไม้ตกไม่ไกลต้น

ครูเลื่อน สุนทรวาทิน ได้ยินเสียงขับร้องเสียงดนตรีไทยมาตั้งแต่เกิด จนมีความรู้พื้นฐาน โดยไม่ต้องเรียนแต่อย่างใด ต่อมาพระยาเสนาะดุริยางค์ได้ฝึกสอนให้ด้วยตัวเองอย่างจริงจัง โดยเริ่มเรียนซอด้วง ซอด้วง ขลุ่ย และจะเข้เป็นหลัก (ใช้เวลาฝึกฝนตอนเช้าก่อนไปโรงเรียน และตอนค่ำทุกวัน)

เมื่อครูเลื่อน เจริญวัยพอสมควรแล้ว พระยาเสนาะดุริยางค์ได้พาเข้าไปถวายตัวเป็นนักร้องนักดนตรีไทยวงมโหรีในราชสำนักพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ท่านได้มีโอกาสร่วมขับร้องและบรรเลงดนตรีไทยตั้งแต่อายุยังเยาว์ จึงเป็นการศึกษาเพิ่มเติมในแง่การฝึกฝนปฏิบัติไปในตัว การศึกษาฝึกฝนช่วงนี้ส่วนมากเป็นช่วงกลางวัน บางคืนก็ต้องนอนค้างในวัง ดังที่ท่านเล่าว่า "กลางวันเรียนหนังสือ" ซึ่งชีวิตในวังทำให้ได้รับความรู้และประสบการณ์ด้านดนตรีอย่างแตกฉานยิ่ง

เมื่อจบการศึกษา และเข้าทำงานแล้ว ครูเลื่อนยังได้ศึกษาดนตรีไทยจากผู้ร่วมงานที่ทรงคุณวุฒิวิญญูสูงกว่าอีกหลายท่าน อาทิ ครูเจริญ ศัพท์โสภณ ครูปี่พาทย์ของวังเพชรบูรณ์ พระเพลงไพเราะ อาจารย์มนตรี ตราโมท และศิลปินนักร้อง นักดนตรีไทยในกรมมหรสพในสมัยรัชกาลที่ ๗ เป็นต้น ครูเลื่อนจึงมีความรู้ความสามารถชำนาญการด้านดนตรีไทยเป็นอย่างดี และได้รับเชิญเป็นวิทยากร อาจารย์พิเศษหลายสถาบัน อาทิ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เป็นต้น ท่านได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา และเป็นผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมจากคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

ปัจจุบัน ครูเลื่อน สุนทรวาทิน พักอยู่ที่บ้านเลขที่ ๑๐๖๙ ซอยวัดประดิษฐาราม ถนนอิสรภาพ ซอย ๑๕ แขวงนิเวศน์จันทน์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

ประวัติ ครูกัญญา โรหิตาจล

ครูกัญญา โรหิตาจล เกิดวันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๓ เป็นบุตรของนายหมงและนางเจือ
อบนวล ครูกัญญาได้สมรสกับครูสมพงษ์ โรหิตาจล มีบุตรจำนวน ๒ คน

ครูกัญญาจบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ จากโรงเรียนวัดอินทร์ จังหวัดนนทบุรี ได้เรียน
วิชาการขับร้องเพลงไทยกับครูสกล แก้วเพลงภาศ ครูเข้มซ้อย ดุริยพันธุ์ ครูสุดา เขียววิจิตร

ท่านได้มีโอกาสถ่ายทอดคีตศิลป์ไทยให้กับนักร้อง สถาบันสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ถ่ายทอด
วิชาขับร้องเพลงสามชั้น เพลงเถา และเพลงละครให้กับนิสิตมหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก

สำหรับการเผยแพร่คีตศิลป์ไทย ครูกัญญาร่วมบันทึกเทป และซีดี เกี่ยวกับทางร้องทุกประเภท
เพื่อเผยแพร่ตามสถานที่จำหน่ายทั่วไปในนาม "แม่ไม้เพลงไทย" ของอาจารย์เสรี หวังในธรรม (ศิลปินแห่งชาติ)

ปัจจุบันครูกัญญา โรหิตาจล พักอยู่บ้านเลขที่ ๒๔/๔ ถนนตลิ่งชัน - สุพรรณบุรี ตำบลปลายบาง
อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

ม.ร.ว. จักรก	จิตรพงศ์	ประธานมูลนิธิมนตรี ตราโมท
นายพระนาย	สุวรรณรัฐ	ผู้ว่าราชการจังหวัดนนทบุรี
นางปรีศนา	พงษ์ศักดิ์วิกุล	เลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
นายสมนึก	ธนเดชากุล	นายกเทศมนตรีเทศบาลนครนนทบุรี
นางนพพร	มุกดาณีนี	รองเลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
นางสาวนันทิยา	สว่างวุฒิธรรม	ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรม
นายสมโภชน์	ฉายะเกษตริณ	ผู้อำนวยการสถาบันวัฒนธรรมศึกษา
ทนายทศรุมณตรี	ตราโมท	

ฝ่ายบริหารจัดการ ประสานงานและจัดทำสูจิบัตร

นายญาณิ	ตราโมท	ทนายทศรุมณตรี ตราโมท
นางกษภรณ์	ตราโมท	ทนายทศรุมณตรี ตราโมท
นางอรอนงค์	ไถยวงศ์	สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
นางสาวสุปราณี	ไกรวีระเดชาชัย	สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
นางพิศมัย	กตัญญู	สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
นางสาวสุรางค์รัตน์	ลักษณสุรางค์	สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

ฝ่ายจัดสถานที่

นายชรินทร์	ภัทรดิลก	ประธานชุมชนพิชัยนันท์
นายญาณิ	ตราโมท	ทนายทศรุมณตรี ตราโมท
นายคำณ	เทียมเวหา	เทศบาลนครนนทบุรี
นายพร้อมรบ	บำเพ็ญรัตน์	เทศบาลนครนนทบุรี
นายวินัย	ควรสนอง	เทศบาลนครนนทบุรี
นายอัมรินทร์	กิจธรรม	เทศบาลนครนนทบุรี
นางอรอนงค์	ไถยวงศ์	สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
นางสาวสุรางค์รัตน์	ลักษณสุรางค์	สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

ฝ่ายจัดการแสดงและเทคนิค

นายศิลป์	ตราโมท	ทนายทศรุมณตรี ตราโมท
นายสุมน	ข้าศิริ	ทนายทศรุมณตรี ตราโมท
นางสุปราณี	หลักคำ	ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดนนทบุรี
นางนันทพร	วันงาม	สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนนทบุรี

นายสาโรจน์	เล้าเจริญสมบัติ	สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
นายญาณศิษฐ์	แพงงา	สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
นายหนูเตรียม	สายคำ	สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
นายสุทธิ	ใจกล้า	สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
นายนิติ	มัธยมนันท์	สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
นายวิเศษ	เดชสิมา	สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
นายสุชัย	เพ็ดพิ้ง	สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

ฝ่ายจัดนิทรรศการ

นายญาณี	ตราโมท	ทนายทศมนตรี ตราโมท
นางกษภรณ์	ตราโมท	ทนายทศมนตรี ตราโมท
นางสาวอัจฉราพร	พงษ์ฉวี	สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
นางมาดา	กระดังงา	สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
ว่าที่ ร.ต. กมล	สีสังข์	สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
นางสาวผกามาศ	ปรีปัญญาปราชญ์	สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

ฝ่ายประชาสัมพันธ์และบันทึกภาพ

นายยุทธนา	เทียมพงศ์	ประชาสัมพันธ์จังหวัดนนทบุรี
นางสาวอมรรัตน์	เทพกัมปนาท	สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
นายชุมศักดิ์	หรั่งฉายา	สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
นางสาวเยาวนิต	เต็งไธรัตน์	สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
นายมนทล	ยิ่งยวด	สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
นางสาวกึ่งทอง	มหาพรไพศาล	สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

*****